SAYI: 29 FİYATI: 500.000 TL TEMMUZ-EYLÜL 1998 ISSN 1301-6784

çveneburi

KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური

კულტურული კრებული

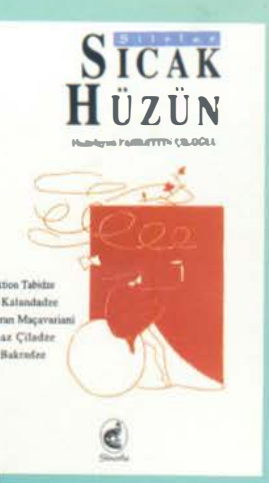

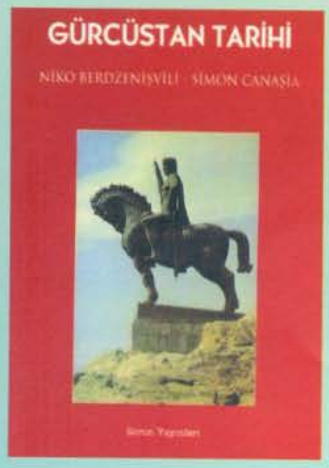

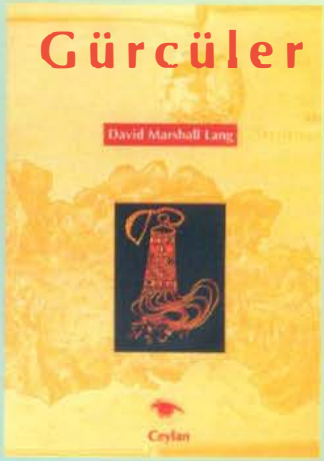

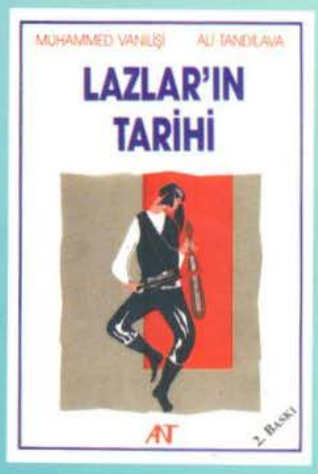

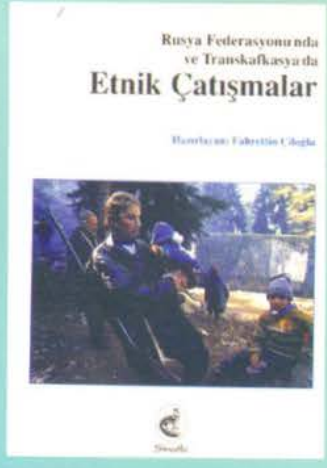

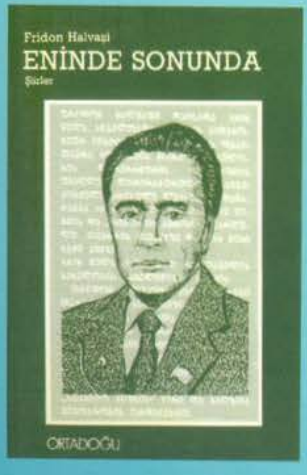

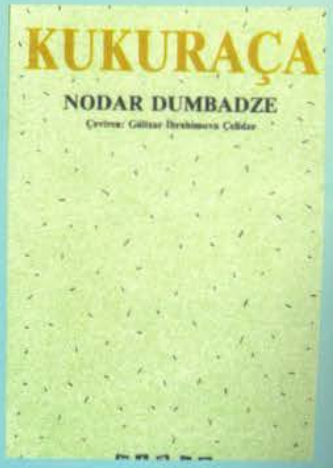

Bu Gürcü yapıtları, dergimizden temin edilebilir.

çveneburi

Kültürel Dergi

ISSN 1301-6784
Temmuz-Eylül 1998, Sayı 29
(Üç Ayda Bir Yayınlanır)

TOTAL MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK
LİMİTED ŞİRKETİ adına

Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Osman Nuri MERCAN

Yayın Kurulu
Osman Nuri MERCAN
İberya ÖZKAN, Mustafa YAKUT

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar
Aydın AKIN, Ali ALTUN, Ataol BEHRAMOĞLU, Fevzi ÇELEBİ, Sevim ÇETİNKAYA, Hayri HAYRİOĞLU, Tarık Dursun K., Osman Nuri MERCAN, Hacer ÖZKAN, İberya ÖZKAN, Bayar ŞAHİN, Nodar ŞENGELİA, Mustafa YAKUT, Erol YILDIR

Yazışma Adresi
Halaskârgazi Caddesi Rişvanoğlu Apt. No: 59 Kat: 6 D. 5 Harbiye-İstanbul
Tel: (0212) 234 43 39 - 231 79 28
231 08 04 - 233 56 82
Faks: (0212) 246 02 27 - 233 71 04

Fiyatı
500.000.- TL (KDV Dahil)

Abone Koşulları
Yıllık Abone
1998 için 1.500.000.- TL

Havale Hesap No
TOTAL Müşavirlik ve Mümessillik Ltd. Şti.
a) İŞ Bankası Pangaltı Şubesi-İstanbul
TL. Hesap No: 648953
b) GARANTİ Bankası Harbiye Şubesi-İstanbul
$ Hesap No: 9002537-0
c) POSTA ÇEKİ Hesabı 1612040

Dizgi-Ofset Hazırlık
MYRA Yayıncılık, Reklam ve İletişim Hizmetleri Ltd. Şti.
Tel: (0212) 275 39 16 - 275 29 90

Baskı
MART Matbaası
Tel: (0212) 212 03 39

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme ve çevirilerde kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle birlikte gönderilmelidir.

içindekiler

GÖRÜŞ - DÜŞÜNCE

Megreller ve Lazlar Özdeş mi, Benzer mi? 2
Aydın AKIN

Uzun Ömür Yaşamak 5
Tarık Dursun K.

Acara'da "Gvari"ler ve Himşaşvililer 6
Mustafa YAKUT (Guram HİMŞİAŞVİLİ)

SÖYLEŞİ

İberya Özkan ile Gürcü Müziği Üzerine Söyleşi 9

TARİH

Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Gürcüstan . . 12
Prof. Nodar ŞENGELİA

Gürcüstan'ın İranlı Gürcülerle İlişkileri 18
Marine KUTALADZE

YAŞAM - KÜLTÜR

"Lazların Tarihi mi Varmış?" 24
Mustafa YAKUT

Pivanist Eliso Virsaladze 25
Sevim ÇETİNKAYA (Nino HİMŞİAŞVİLİ)

EDEBİYAT - SANAT

Şiirler 26

İlia Çavçavadze'nin "Münzevi"si İçin 27
Ali ALTUN

ETNOGRAFYA-FOLKLOR

Bir Gürcü Köyü: Melenağzı 31
Fevzi ÇELEBİ

Gürcü Yemekleri 32
Coni BARAMİDZE

Gürcü Bilmeceleri 32

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 6 33
İberya ÖZKAN

Vaynalı Kule Mimarisi 35
Yrd. Doç. Dr. Erol YILDIR

GÜRCÜCE

Lazca-Megrelce-Gürcüce-Türkçe Sözlük 37

Çhikvta Kortzili - 2 38

HABERLER - BASINDAN 39

Megreller ve Lazlar Özdeş mi, Benzer mi?

Aydın AKIN

Sovyetler Birliği zamanında ülkemize, Kafkasya ve halkları hakkında fazla bilgi ulaşmıyordu. Bu nedenle Kafkasya bizler için bir Kafdağı gibi ulaşılmazdı. Kafkasya hakkında bir şeyler öğrenmek için tek çıkar yol ansiklopedilere bakmaktı. Ancak Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılması, eski Sovyetler Birliği ülkelerinden insanların Türkiye'ye rahatça gelebilmeleri, Kafkasya'nın çeşitli bölgelerinde sürtüşme ve savaşların çıkmasıyla, Kafkasya'ya ait çeşitli milletlerin ve etnik grupların isimlerini duymaya başladık

Bunların en belirginlerinden biri de, Batı Gürcüstan'da halen yaşayan Megrellerdir. Birçok yazıda belirtilmiş olduğu gibi, Megrelce bir Güney Kafkas dilidir ve bunun sonucu olarak da Gürcüce ile yakın akraba olup yaklaşık 600 bin kişi tarafından konuşulmaktadır. Güney Kafkas dillerinden bir başka dil olan Svanca, birbirine benzeyen bu iki dilden çok farklı olup hiçbir şekilde anlaşılmamaktadır. Çünkü Svanların ataları, ana Gürcü kütlesinden çok daha önce yaklaşık MÖ 2000'li yıllarda kopmuşlar ve bugünkü Svaneti bölgesine yerleşmişlerdir

Birçok yazıda Laz-Megrel terimleri arasında tire ("-") işareti kullanılmıştır. Çünkü Lazca ve Megrelce birçok kaynaktan bildiğimiz üzere benzer dillerdir, ama bu tire işaretini kültürel veya diğer konularda ne ölçüde kullanabiliriz? Yoksa tarihsel gelişimleri ve bugünkü kimlikleri konusunda araya virgül (",") mü koymamız gerekecek?

Dilbilim açısından Lazca, Megrelce ve Gürcüceye bakacak olursak, Lazca ve Megrelce aynı alt başlık altına alınmakta, birçok yazı ve kitapta da Laz-Megrelce olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak aralarındaki farklılığın bir şive farklılığı mı, yoksa daha ötesi, yani dil farklılığından mı kaynaklandığı halen Kafkasologlar arasında bir tartışma konusudur. Bunun bir nedeni de dil ve şive kavramlarının göreceli olması ve aralarına kesin bir çizginin çizilememesidir.

MÖ 1. yüzyıla kadar Laz ve Megrellerin ataları, Karadeniz'in doğu kısmında bir yay şeklinde yayılma gösteriyorlardı ve bilim adamlarına göre MÖ 9-10. yüzyıllarda iç Gürcüstan'dan kopup bu bölgeye yerleşerek ayrı bir toplum oluşturmuşlardı. Yunanlıların ünlü efsanelerinden "Argonotlar"da karşımıza çıkan Kolheti Krallığı'nın kurucuları, bugünkü Megrellerin ataları idi. MÖ 1. yüzyılda Acara ve Guria bölgesine Acaraların ve Guriaların yerleşmesiyle Çan (Megrel ve Lazların ataları) halkı ikiye bölünmüştür. Bu coğrafi kopuşun doğal bir sonucu olarak dilde farklılıklar oluşmaya başladı ve böylece ortaçağda birbirlerine çok yakın hatta özdeş olan Laz-Megrelce ayrı bir gelişim izledi. Bunu gramerde, ama daha çok kelime hazinesinde görmekteyiz. Ancak bu kopuşa rağmen Hopa şivesini iyi bilen biri, bir Megrel ile iyi bir şekilde anlaşabilir. Bunun nedenini de Hopa'nın Gürcüstan sınırında yer almasına ve Megrellerin yaşadığı bölgeye daha yakın olmasına bağlayabiliriz. Muhtemelen, yöreler arasında organik bağların olması sonucunda birbirlerine yakın yörelerde benzer değişimler olmuştur. Lazca da kendi arasında değişimlere uğramış olup, bilim adamlarına göre üç şiveye sahiptir. Batıda Atinuri denilen Pazar şivesi, doğuda Hopa şivesi ve Fındıklı civarında geçiş şivesi. En batıda yer alan Pazar şivesi Hopa şivesinden ciddi farklılıklar göstermektedir ve Türkçe ile Rumcadan diğer şivelere göre daha çok etkilenmiştir. İki Hopalı kendi aralarında hızlı konuştukları zaman bir Pazarlı bu konuşmayı anlamakta güçlük çeker. Temelde aynı dil kapsamında ele alınması gereken bu şive farklılıklarının oluşmasına, Lazların yaşadığı coğrafya ve Lazcanın yüzyıllar boyunca yazı dili olmaması neden olarak gösterilebilir. Yörenin çok engebeli ve sık ormanlarla kaplı olması yüzünden nüfustaki akış dinamikleri çok yavaş olmuştur ve her yerleşim noktası adeta ayrı bir oluşum potasına bürünmüştür. Böylece yöreler arası farklılıklar, etkileşim ve alışverişin nispeten az olması nedeniyle keskinleşmiştir. Bunun ters bir örneğini Kazakçada görürüz. Aslen göçebe bir

toplum olan Kazaklar sürekli hareket halinde oldukları için, çok geniş yayılma alanına sahiptir (yaklaşık 1.500.000 kilometrekare). Buna rağmen birbirlerini rahatça anlayabilmektedirler. Bunun temel nedeni de Kazakların geniş, düz bozkırlarda yaşamaları ve bu bozkırlar üzerinde göcebe olarak hareket etmeleridir.

Lazca ve Megrelcenin farklılıklarına ilişkin bir anımı size aktarmak istiyorum. ODTÜ'de öğrenciydim ve 1993 baharında gösteri için, Batum Üniversitesi'nin Halk Dansları Topluluğu gelmişti. Tanışıp sohbet ettiğim gençlerden biri Megreldi ve tam bu konular hakkında konuşurken Pazarlı bir arkadaşımı gördüm. Onu hemen kollarından tutup yanımıza sürükledim. Böylece ilginç bir durum ortaya çıktı. Anlaşmak bir yana, birbirlerinin isimlerini sormakta bile güçlük çekmişlerdi.

Bütün bunlara karşın Lazca-Megrelce aynı grup altında ele alınması gereken dillerdir. Ancak bu farklılığın sıve farklılığından mı yoksa ayrı diller olduklarından mı kaynaklandığı daha uzun süre dilbilimciler arasında tartışılmaya devam edecek görünüyor.

Kültürel açıdan baktığımız zaman da Lazlar ve Megreller arasındaki paralellik ve benzerlikler hemen göze çarpar. Halk giysileri (ki hemen her coğrafyada olduğu gibi gündelik kullanımı azalmaktadır) hemen hemen aynıdır. Bunun yanında geleneksel tarım tarzı ve tarım gereçleri genelde benzemektedir. Bilmeceler, öyküler için de aynı seyi söylevebiliriz. Bu benzerlikler hem yüzyıllar öncesine dayanan tarihsel birlikteliğe hem de çevre koşullarının doğal sonucuna bağlanabilir.

Lazlar ve Megreller arasındaki en önemli ayrım, 6. yüzyıldan beri dillerin kopuşları ile oluşan dil farklılığı değil, koştukları kulvarların da tamamen farklı olmasıdır. Bu kopmanın temel bir nedeni de Lazların yaşadığı bölgenin en batı yayılımda yer alması ve tecrit bir coğrafyaya sahip olmasıdır.

Ilkçağda Kolheti Krallığını kuran ve antik Yunan tarihinde varlığından sıkça bahsedilen Kolhetililerin (Megrel ve Lazların atalan) egemenliği zamanla sarsılmış ve Roma istilasından sonra bir daha eski gücüne kavuşamamıştır. Bu devirden sonra da Güney Kafkasya'daki güç pusulası daha ziyade iç bölgelere dönmüştür. Megreller bazen güçlü bir derebeylik kurup çevredeki komşularını egemenlikleri altına almışlar ve bazen de komşu İmer Derebeyliği'nin yönetimi altına girmişlerdir. Aynı zamanda kuzey komşuları olan Abazalar ile yönetim kurmuşlar ve Abazaların en güçlü devri olan MS 8. yüzyılda onlann yönetimi altına girmişlerdir. Ancak Megrellerin tarihteki gelişimi 11. yüzyıldan itibaren akrabaları Gürcülerle paralellik gösterdi. Gürcüstan istila ve talanlardan başını kaldırıp da derebeylikleri birleştirdiğinde Samegrelo (Megrellerin yaşadığı bölge) da Gürcüstan'ın eyaletlerinden birisi olarak yer aldı.

Bazen Tbilisi ağırlığını koyarken, değişik zamanlarda da (10. yüzyıl) Klarceti beylikleri ya da diğer feodallikler (İmereti, Samtshe gibi) aralarından sıyrıldı.

Daha çok derebeylikler ve ancak bazı aralıklarla krallıklar tarafından yönetilmiş olan Gürcüstan da yöresel ortaklık ve farklılıklar bu açıdan coğrafyaya oldukça bağlıdır. Batı Gürcüstan'da yer alan Gurialılar ve Acaralılar, Doğu Gürcüstan'da yaşayan Kahetililerle aynı dili konuşuyor olabilirler, ancak komşuları olan Megrellerle çok daha yakındırlar. Çünkü uzun yüzyıllardan beri birbirleriyle komşu olarak ve iç içe yaşamaktadırlar. Ayrıca dil farklılıkları her zaman belirleyici olmamaktadır. Çünkü Gurialılar ve Acaralılar, Kahetililerden çok Megrellerle aynı sınırlar ve yönetimler içinde yer almışlardır. Dil dışında, Megreller ve Lazlar arasında olduğunu belirttiğimiz benzerliklerin birçoğu Megreller ve Batı Gürcüstanlılar için de geçerlidir.

Lazların tarihsel gelişimi ise tamamen ayrı bir biçimde oldu. 16. yüzyılın sonuyla birlikte gelen Osmanlı egemenliği beraberinde Müslümanlığı da getirmiştir. Böylece 17. yüzyılın ilk yarısından itibaren Lazlar, Hıristiyanlığı bırakıp Müslümanlığa geçmeye başlamıştır. Din unsuru, etnik grupları Ortadoğu'da olduğu kadar belirlemese de, Megreller ve Lazlar arasındaki bu din farklılığı, dinin sosyal hayata etkisinden dolayı gündelik hayata ve geleneklere bir ölçüde yansımıştır.

Bildiğimiz gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun 1. Dünya Savaşı'ndan sonra çökmesi, 1922 yılında Sovyet Gürcüstan'ın kurulması ve 1923 yılında da Türkiye Cumhuriyeti'nin egemenliğini ilan etmesi, Lazların ve Megrellerin koşu kulvarlarının değişmesine neden olmuştur. Bu arada Lazların ulusal kurtuluş mücadelemizde çok etkin bir şekilde yer aldığını ve Megrellerin de Gürcüstan'ın tarihinde her zaman yer aldığını belirtelim. Doğal olarak bu iki grup, kendileriyle aynı sınırlar içinde yer alan diğer insanlarla "kader ortaklığı" yaparak yaşamıştır.

Bu konuda bir şeyler yazdığımız zaman ko-

nu ister istemez Stalin ve onun sağ kolu olan Lavrenti Beria'ya gelmektedir. Stalin'in 1924-1953 yılları arasında yaptırmış olduğu zulümler ve öldürülen milyonlarca insan için hiçbir şey mazeret olamaz. Stalin zamanında yapılan katliam ve zorla gerçekleştirilen uygulamalar bütün tarih için bir utançtır. Abazalar ve Megrellerden de birçoğu bu devirde can verdiler.

Ancak bu durumu Stalin'in Gürcü olmasından dolayı (annesi Os kökenliydi) Gürcü milliyetçiliğine bağlamak tam bir tarih saptırması olur ve ne yazık ki bu nokta, özellikle Kuzey Kafkasya kökenli bazı yazarlar için çok kullanışlı bir malzemedir.

Birincisi, Gürcüler de yapılan bu zulüm, sürgün, cinayet ve uygulamalardan nasibini yıllarca ve fazlasıyla almıştır. 1924-1953 yılları arasındaki otuz yıllık süreç içinde yaklaşık 30 bin Gürcünün öldürüldüğü tahmin ediliyor. Ve öldürülen 30 bin insanın ezici çoğunluğu Gürcüstan'ın ileri gelen ressamları, edebiyatçıları, şairleri, tarihçileri, siyaset adamları idi. Kısacası Stalin'in Gürcülüğü sadece Şaşlık kebabına olan düşkünlüğü ile sınırlı kalmıştır. Ve yapılan katliamlar, Gürcüstan'ın çok değerli insanlarını kaybetmesine neden oldu ve bunun acıları toplumda halen görülmektedir.

İkincisi de, Sovyetler Birliği'nin hemen her toplumu bu devirde çok zulüm gördü. Bu toplumların en başında belki de Ukraynalılar gelmektedir. Ukrayna'nın 1932-33 yıllarında uğramış olduğu kıyımları ve açlıktan ölen insanları toprağa vermesini sanırım hiçbir Sovyet ulusu yaşamamıştır. Ayrıca Estonya, Letonya ve Litvanya da 1939 yılında Sovyet işgaline uğradıktan sonra Stalin'in bu vahşi uygulamalarına dahil olmuştur.

Megrelce bugün yazılı olarak değil, bir konuşma dili olarak Samegrelo ve Batı Gürcüstan'ın bazı bölgelerinde konuşulmaktadır. Şehirde doğup büyüyen Megreller ise dillerini köyde yaşayanlar kadar konuşamamakta ya da hiç bilmemektedir. Yazı olarak bakıldığında Megrelce, Gürcü alfabesiyle yazılmaktadır. Çünkü bu iki dildeki sesler tamamen özdeştir. Megrelcenin belki de en canlı olarak korunduğu yer, Batumi'nin kuzeyinde yer alan Poti ve civarıdır.

Megrelcenin Gürcüce karşısında gerilemesinin nedenleri daha çok tarihten kaynaklanmaktadır. Ortaçağa kadar güçlü bir şekilde tarih sahnesinde görünen Megreller ve ataları, daha sonraki yüzyıllarda varlıklarını ancak derebeylik olarak sürdürmüş ve uzun zaman dilimlerinde ya komşu derebeylerin yönetimi altında kalmışlar ya da onları yönetmişlerdir. Gürcüstan'ın güçlü zamanlarında, Gürcüstan'ın parçası olan Samegrelo bölgesi Gürcü etkisine açılmış ve böylece zaten akraba olan Gürcü dili zamanla Megrelcenin içine nüfuz etmeye başlamıştır. Hukuk, edebiyat ve bilimde yıldızı parlayan Kartli bölgesi (Tbilisi'yi kapsayan yöre) diğer bölgeleri etkisi altına almıştır. MÖ 3. yüzyılda ataları güçlü bir Güney Kafkas krallığı kurmuş olan Megreller, Tbilisi'nin etkisi altına girmiştir. Kısacası asırlarca yanmış olan Megrel yıldızının ışığı zayıflamış, orada İmer, Samtshe ve diğer derebeyliklerin yıldızı parlamış ve en sonunda Tbilisi başı çekmiştir.

Bir dilin, bir başka komşu dilin etkisinde kalmasına örnek olarak Almanya'nın kuzeybatısı ve Hollanda'nın kuzeydoğusunda yerleşik olan Frizler gösterilebilir. 17. yüzyıla kadar güçlü ve zengin bir ekonomiye sahip olan Frizler, ibrenin Almanların lehine dönmesi üzerine Alman egemenliği altına girmiş ve dilleri gitgide kaybolmaya başlamıştır. Batı Frizya da Hollanda egemenliği altında varlığına devam etmiştir. Dillerinin ve zengin kültürlerinin yok olmanın eşiğine geldiğini fark eden Frizler, Almanya ve Hollanda'da enstitülerin kurulmasını ve Hollanda Frizyasında ilkokulda Frizce derslerinin okutulmasını sağladılar. (Friz dili, komşu diller Almanca ve Hollanda dili gibi Germanik bir dildir ancak bu iki toplum tarafından pek anlaşılamaz. Daha çok İngilizce ile benzerlikler gösteren Frizce, Almanya'nın Hollanda sınırına yakın Aurich, Leer kasabaları ile Hollanda nın Groeningen civarında konuşulur. Frizler tarihte denizci bir millet olarak yer almışlardır). Almanya'da ise faal bir şekilde dillerinin korunması için çalışmaktadırlar. Uzun süreden beri Almanya ile aynı tarih içinde yer aldıklarından, bu Germanik halk dilini ve kimliğini Almanya'nın bir parçası olarak sürdürmektedir.

Kültürel ve dilbilim açısından tire "-" işaretiyle yan yana koyduğumuz Laz-Megreller, 6. yüzyıldaki coğrafi kopuş ve 16. yüzyılda gelen Osmanlı egemenliği ile toplum olarak virgülle ayrılmışlardır. Buna karşılık, yakın akraba iki ayrı dili konuşan Megrel ve Gürcüler de iyice iç içe geçmişlerdir. Megreller konusu ne yazık ki bu konuya siyasi açıdan bakan bazı kaynakların malzemesi olmuştur. Dilsel farklılıkların varlığını siyasal ve politik alanlara taşımak, hem mikromilliyetçiliğe avuç açmak hem de tarihi ve sosyal oluşumları çarpıtmak olacaktır.

Uzun Ömür Yaşamak

Tarık Dursun K.

Ne zaman söz uzun ömürlü olmaktan, uzun yaşamaktan açılsa, örnek olarak Gürcüler gösterilir.

70'li yıllardaki Gürcüstan konukluğum sırasında, "Evet, doğrudur; biz Gürcü insanı, gerçekten uzun yaşarız," dediler. Bunu kanıtlamak için de yollara düşürdüler beni. Gide gide dağlar arasında bir köye vardık. Bizim dağ köylerimize benzemeyen bir köydü.

Serinlikte ve ulu bir ağacın altında oturduk, karşılıklı Gürcü konyağı yudumladık. O sırada, haber salmış olacaklar ki, iri kıyım, eli bastonsuz, hafiften değirmi ve ak sakallı biri geldi. Selam verdi, selam verdik.

Adını söylediler; geçmiş zaman, belleğimde kalmamış. Yaşı yüzün epeyi üstündeydi ve hiç göstermiyordu. Kırışıkları azdı, gözlerinin feri yerindeydi hâlâ. Çevirmen aracılığında konuştuk. Ne yeyip ne içtiğini anlattı. Kent yiyecekleri değildi, köye özgü yiyecek ve içeceklerdi bunlar. Şarabı ve konyağı çok sevdiğini de ekledi bu anlattıklarına.

Uzun ömür, olağanın ya da size doğaca biçilmiş bir yaşamın ötesine geçip bunu da aşan bir olgu demektir.

Yaşlanırsınız; kimi hastalıklar ikide bir sizi yoklamaya gelir. Doktor ya da hastane sonrasında ziyaretçileriniz, size daha da uzun ömürlü olmanız dileğinde bulunurlar. Hastalığınızı bir an önce atlatıp uzun ömrünüze "devam" etmenizi beklerler.

Uzun ömür, evet de, acaba dünyada olağanın dışında bir ömür sürmek, sanıldığı ve beklenildiği kadar mutluluk verir mi insana? Onu sevindirir, gerçekten gonendirir mi?

O Gürcü köyünde gördüğüm uzun ömürlü yaşlı adam belki imrendirir sizi; yolun ister başlarında, ortalarında, ister sonlarına gelmiş olun, yaşadıklarınızdan daha çoğunu yaşamak tutkusu yüreğinizi titretebilir.

Gerçi, bencilce bir duygudur ama, niçin saklamalı; insanı insan yapan nice ayrıntıların başında bu bencil yanı gelir.

Bu nedenle çok uzun ömürlü olma isteği her insan için olağan karşılanır.

Karşılanır da... Yeni buluşlar sonucu, tam bir buçuk yüzyıl (yani bir hesapla 150 yıl) yaşamak, gerçekten de dıştan göründüğü ve umulduğu kadar istenmeye değer mi?

Bizim yakın geçmişimizdeki koca bir yüzyılı devirmiş bir Celal Bayar'ı düşünün bakalım. O, yüzyıllık bir ömrü tamamlamış, yüz yaşından yıl almaya da başlamıştı, ama, mutlu muydu bu kadar çok yaşıyor olmaktan acaba?

Hiç sanmıyorum.

Nedeni, bence, çok açıktır: Bayar'ı da, Tbilisi'nin bir dağ köyünde karşıma çıkan o Gürcü dedesini de birer insan olarak yaşama bağlayan kimi "şey"ler, aynı uzun ömürlülüğe sahip değildi ki...

Onlarla birlikte yaşama atılmış, türlü olayları birlikte yaşadıkları, o sevdikleri ya da düşman oldukları öbür kişiler, onlarla aynı paralellikte yüzüncü yaşlarını buldurmuşlar mıydı dersiniz?

Hayır, Bayar'la o Gürcü dedesi dışındaki yaşıtları birer birer dünyamızdan göçmüşler, onları yapayalnız bir başlarına "yaşar" bırakmışlardı.

Düşünebiliyor musunuz; çevrenizde sizinle ortak anılarınızı paylaşacak hiç kimse yok. Hiç kimse de kalmamış. Dünyanızdan çekip gitmişler ve sizi kişisel yalnızlığınızla baş başa bırakmışlar.

Ve o zaman dünya size, siz dünyaya yabancılaşmışsınız; sonsuz ıssızlığın ortasında kimsesizsiniz. Anılarsız... kimliksiz ve kişiliksiz.

Ben uzun ömürlü olmak istemiyorum.

Acara'da "Gvari"ler ve Himşiaşvililer

Mustafa YAKUT (Guram HİMŞİAŞVİLİ)

Gürcüstan genelinde olsun, Acara'da olsun "gvari"lere (soyadlara-sülalelere) çok önem verilir. Bir bakıma gvarilerin tarihi, Gürcüstan ve yöresinin yakın tarihinin önemli bir bölümünü oluşturur. Gürcüstan'ın toplumsal yapısındaki feodal kalıntılar ile gvarilere verilen önem arasındaki ilişki araştırılmaya değer bir konudur.

Bu yazının konusu olan Himşiaşvililerden Enver Acar ve ya-kın akrabası Melahat Görmüş'ün anılarını aktarmadan önce Acara'nın yakın tarihinde önemli rolü olan beş gvariden bahsetmek uygun olur. Bunlar Abuseridze, Abaşi-dze, Himşiaşvili, Tavdgiridze ve Bejanidze'lerdir.

Enver Acar ve Melahat Görmüş

Abuseridzeler, Davit Ağmaşenebeli ve Kraliçe Tamara döneminden beri güçlüydüler. Acara'nın sadece politik yaşamında değil kültürel yaşamında da çok önemli rol oynamışlardır. Tbeli Abuseridze 13. yüzyılın tanınmış yazarı ve astrologu idi. Astroloji ile ilgili kitap yazmıştır. 14. yüzyılda Roma'da Papa, buna dayanarak yeni takvimin düzenlemesini yapmıştır. Yakında Tbeli Abuseridze'nin 800. doğum yıldönümü kutlanacak ve Batumi'de bir heykeli dikilecek.

Bu bölgenin politik ve kültürel yaşamında Abaşidzelerin rolu de büyüktür. Bu Gvari 16. yüzyıldan itibaren ön plana çıktı. Acara, Osmanlı yönetimine girip Acara Sancağı oluşunca ilk sancakbeyleri Abaşidzeler oldu. Tanınmış yazar, politikacı Memed Abaşidze bu gvarinin yetiştirdiği önemli isimlerdendir. Hakkında kitaplar yazılmış ve yakın geçmişte bir gemiye ismi verilmiş olan Memed Abaşidze, Acara'nın şimdiki Cumhurbaşkanı olan Aslan Abaşidze'nin dedesidir.

Himşiaşvililerin Acara'da ön plana çıkmaları 18. yüzyılın başlangıcına rastlar. Bu gvarinin öncüleri, Raça bölgesindeki Himşi köyünden gelerek Yukarı Acara'nın Nikazeuli köyüne yerleşmişlerdi. Bazı kaynaklara göre, Abdullah Himşiaşvili, Kartl-Kaheti Kralı II Erekle'nin (1744-1798) dostuydu. Zengindi, çok koyunları vardı. Sonra daha da gelişerek "bey" oldu.

Abdullah'ın oğlu Selim Paşa Himşiaşvili 1803'te Ahaltsihe Paşası oldu. Rusya 19. yüzyıl başından başlayarak Gürcüstan'ı ilhak etti. Dolayısıyla Osmanlıların bölgedeki egemenliği de sarsılmaya başladı. Selim Paşa, Ruslara dayanarak Müslüman Gürcü yönetimi kurmak için mücadeleye başladı, ama başarılı olamadı, yenilgiye uğradı. 1815'te Erzurum beylerbeyi Selim Paşa'yı astırdı. 1986'da Batumi'de yayımlanan Abel Sulguladze'nin yazdığı "Selim Himşiaşvili" kitabı ve Batumi'de kurulmuş olan "Selim Himşiaşvili Derneği" bu konuyla ilgili çalışmalardan önemli örneklerdir.

Selim Paşa'nın çocukları, torunlarından Ahmet Paşa, Şerif Paşa, Kör Hüseyin Bey, Dursun Bey, Nuri Bey, Temur Bey ve Cemal Paşa seçkin kişilerdi. Gürcüstan ve Acara'nın

kültürel ve politik yaşamı için iyi işler yaptılar. Bazıları, Sovyet döneminde uygulanan baskılardan dolayı kaçmak zorunda kaldılar. Anavatanı bırakmak çok zordu. Akrabalarının çoğu, kiminin ana babası, kardeşi, çocukları nişanlısı orada kaldı. Hepsinin trajik birer öyküsü vardır.

1909 yılında Batumi'de doğan Enver Acar'ın (Himşiaşvili) İstanbul'daki evine Prof. Şuşana Putkaradze ile birlikte gittiğimizde işte bu trajik öykülerden birinin kahramanı ile karşılaştık. Karşımızda 89 yaşında, çocukluk ve gençlik dönemlerini hatırlamaktan duygulanan ve bize anlatmaktan zevk duyan bir canlı tarih vardı. Duvarları çerçevelenmiş eski fotoğraflarla bezenmiş evi bir müze gibiydi. Prof. Şuşana Hanım hazırlamakta olduğu kitabı için pek çok ilginç materyal bulmuştu.

İffet Hanım

Enver Acar, Şerif Beyin oğlu Cemal Paşa'nın ilk torunuydu. Çocukluğu Batumi'de geçmişti. Tbilisi, Hulo, Skalta, Bako Koçağı, Sarıçayır, Hihaziri ve Nikazeuli'nin çocukluk anılarında önemli yeri vardı ve özlemle anımsıyordu. Ancak anılarındaki en önemli yeri nişanlılık tutuyordu. Enver Acar 12 yaşındayken Memed Abaşidze'nin kızı İffet ile nişanlanmış. Bu nişan ile Acara'nın önemli iki gvarisi olan Himşiaşvililer ve Abaşidzeler arasındaki gerginliklerin azaltılması ve dostluk ilişkilerinin güçlendirilmesi amaçlanıyormuş. Görkemli bir nişan töreni yapılmış. Memed Abaşidze, Enver Acar'a gümüş tabaka, altın köstekli saat ve yüzük hediye etmiş. Geline de çeşitli hediyeler verilmiş. Ancak bu nişan mutlu bir adım olmamış, onlar hep nişanlı kalmışlar; Enver Acar umudunu yitirinceye, İffet Hanım ise ölünceye kadar! Evet, beş yıl önce ölen İffet Hanım, hiç evlenmemiş ve Şuşana Putkaradze'nin ifadesine göre ölümünden sonra sandığı açıldığında içinden nişan elbisesi, nişan hediyeleri ve düğün için hazırlanmış elbisesi çıkmış.

1924'te Enver Acar ve babası Celil Bey önce Posof'a gelmiş, daha sonra Ardahan'a geçmişler. Orada amcaoğulları, "beyler" varmış. Enver Acar nişanda verilen saati sık sık çıkarıp bakıyormuş. Orada saati gören birisi, çok iyi cins, bakımlı ve değerli bir atı saatle değişmek istemiş. Ancak o, "nişan hatırası" olduğu için değişmemiş.

Enver Acar geç evlenmiş. II. Dünya Savaşı'nın bitimine kadar evlenmeyip belki yollar açılır da nişanlısına kavuşurum diye beklemiş, umudu kesilinceye kadar.

1926'da Acara'ya yine kaçak gidip gelişlerini şöyle anlatıyor: "Babam ticaret yapıyordu. Elbiselik İngiliz kumaşları, kaverkot, savro, indikot satıyorduk. Nikazeuli'de alacak paramız vardı. Posoflu Eşref ile gittik. Şuahevi'ye, Skalta'ya gittik. Dursun Bey Amcamın evi oradaydı. Hihaziri'ye kestirme yoldan gitmek istedik, yolda askerleri görünce korktuk. Karantina varmış üç gün bekledik. "Cadi kereçi"[1] ve "kuruti"[2] yiyerek, ağaç dibinde yatarak saklandık. Posof'a gelince ferahladık."

Enver Acar'ın Türkiye'de iyi bir yaşamı olmuş. Önemli maddi güçlüklerle karşılaşmamış. Gümrük Bakanlığı'na memur olarak girmiş ve çeşitli yerlerde, çeşitli kademelerde uzun yıllar çalıştıktan sonra Gümrük Müdürü olarak emekli olmuş. Daha sonra kendisinin açtığı özel gümrük komisyonculuğu ofisinde çalışmış. İlk eşinden iki oğlan, ikinci eşinden bir kız, bir oğlan olmak üzere dört çocuğu olmuş. Eşini on yıl önce kaybetmiş.

Moskova'da yaşayan büyük oğlu Cem Acar, geçtiğimiz günlerde yapılan Moskova Rallisi'nde şampiyon oldu.

Melahat Görmüş (Himşiaşvili) Hanım'ın öyküsü de Enver Acar'ın öyküsüyle bağlantılı. Şerif Himşiaşvili'nin torunu (annesi Münire Hanım, Şerif Paşa'nın kızı) olan Melahat Hanım 1927'de Hulo'da doğmuş. İlkokulu 4. sınıfa kadar Hulo'da okumuş. 1930'lardaki baskılardan ailesi de nasibini almış. Babası Ali Seyitzade, "bey"lerden olduğu için daha çok baskı görmüşler. Ali Bey TC uyruğundaymış. Daha önce birçok defa İstanbul-Batumi arasında gidip gelmiş. Ancak uyruğunu değiştirmemiş. Son gelişinde pasaportu iptal edilmiş. Güçlükle alabildikleri geçici pasaportla Kars'a geldiklerinde kendilerini Enver Acar karşı-

lamış. Ardahan Artvin ve Hopa'dan sonra İstanbul a gelmişler

Babası bankadaki parasını alamamış. Evi ve arsası varmış, onları da alamamış. Bir arkadaşı sayesinde alabildiği para ile Kadıköy'de ticarete başlamış.

Melahat Hanım'ın çocukluğundan hatırladığı şeyler arasında korku dolu günler de var: "Bir gece askerler geldiğinde evde değerli her şeyi aldılar. Küçük bir oyuncak bebeğim vardı onu almasınlar diye kucağımda karyolanın altına saklandım," diyor ve ekliyor:

"Üç dört gün ahırda saklandığımız oluyordu. Eve döndüğümüzde evi harap halde buluyorduk, pencereler boş kovan ve fişeklerle doluydu."

Melahat Hanım İstanbul'a yerleştiklerinde kurslar alarak Türkçeyi öğrenmiş ve sınava girerek doğrudan ortaokula kaydolmuş. Türkçe okuma-yazmayı da kısa zamanda öğrenmiş, ama okulda Gürcüce harflerle not tutuyormuş. Amacı, Gürcüceyi unutmamakmış. Bir gün öğretmeni bunu fark edince sormuş:

"Kızım böyle ne yapıyorsun, bu harfler ne?"

Melahat Hanım, "Gürcüce harflerle not tutuyorum öğretmenim, bir mahsuru var mı?" diye soruyla yanıtlanmış. Öğretmen mahsuru olmadığını söyleyince rahatlamış.

Melahat Hanım Türkçe okuma-yazmayı öğrenmiş, ama Gürcüceyi ve Gürcüce okuma-yazmayı hiç unutmamış. Çevresinde pek konuşan ve kullanan olmadığı halde bunu nasıl başardığını sorduk. "Batumi'ye gidenlerin seyrek de olsa getirdiği kitaplar ve arada sırada Fransa ve Almanya'dan gelen gazetelerin yardımı oldu. Derste tuttuğum notların ve hatıralarımı Gürcüce yazmamın da bunda payı büyük," diye yanıtladı.

1977'ye kadar Batumi'yle pek irtibatları olmamış. 1977'de dayısı Cemal Paşa'nın kızı Fikriye Hanım İstanbul'a gelmiş. Daha sonra mektuplaşmışlar ve 1990'da Bakü, Tbilisi ve Batumi'ye gitmişler. İki ay Bakü'de, oraya yerleşmiş olan Fikriye Hanımlar'da kalmışlar. Batumi'de ise ancak bir hafta kalabilmişler.

"Batumi'de çok az kalabildik. Hulo'da sütkardeşim ve okul arkadaşım Lütfiye Nijeradzeler bizim evin yerindeki evde oturuyorlardı. Onunla çok az görüşebildiğim ve Haydar Abimin mezarına gidemediğim için üzgünüm. Abimin arkadaşı beni hatırladı ve sevindi. Görüşebildiklerim arasında Timur Ustiaşvili, Tamazi Ustiaşvili, Tengiz Bejanidze, İzzet Bejanidze, Züleyha Lordkipanidze ve başkaları var. Elli küsur yıl sonra, Enver Acar'la beraber çocukluğumuzun geçtiği yerdeyiz. Hulo'da Cemal Paşa'nın evine bakıyoruz. Düşünebiliyor musunuz?" diyor Melahat Hanım.

Melahat Hanım İstanbul'da, ilköğretimden sonra meslek lisesini bitirmiş ve Özel Moran Okulu'nda yuva öğretmenliğine başlamış. Yirmi yılı aşkın öğretmenlik yaşamından sonra aynı okuldan emekli olmuş. "Türkiye'de iyi günler geçirdik," diyor ve ekliyor: "Batumi'deki günlerimiz, çocukluk anılarımız hep rüyalarımızda!"

Himşiaşvililerden bir başka kesit ise aşağıdaki fotoğrafta. benim ailemle ilgili. 1928 yılında Batumi'nin Purtio köyünden anne babası ve çocukları ile göç eden dedem Molla Yunus Nadi Yakut Himşiaşvili'nin, 1931'de İnegöl-Yenice kasabasında çektirmiş olduğu bu aile fotoğrafından bugün hayatta olanlar sadece babam Mevlüt Yakut Himşiaşvili (fotoğrafta dedemin kucağında) ve halam Patkum Şen (babaannemin kucağında). Babamın Batumi'de doğmuş (1927) olması ve göç eden ailenin o zamanki en küçük bireyi olması, göç yolculuğunda ve gemide meydana gelen olaylarla ilgili öykülere konu oluyor.

1. Çadı kereçi: Mısır ekmeği kabuğu.
2. Kuruti: Kurutulmuş, özel katı peynir.

İberya Özkan ile Gürcü Müziği Üzerine Söyleşi*

(Geçen sayıdan devam)

Folklora Doğru: Artvin merkezi'n ismi Artvin miymiş?

İberya Özkan: Artvin merkezi Artvin kalmış durumda

Folklora Doğru: Demek o pek fazla rahatsız etmemiş.

İberya Özkan: Onu değiştirmek elbette biraz daha zor. Herkesin Artvin diye bildiği bir şehri değiştirmek güç

Folklora Doğru: Dersim'i Tunceli yapmışlar ama!

İberya Özkan: Tunceli gibi bir örnek değil Artvin. Artvin uysal bir isim, kalabilir! Tehlikesi yok diye düşünebiliriz!..

Folklora Doğru: Türkiye'deki Gürcü müziği ve kültürü üzerine bugüne kadar ne tür çalışmalar yapıldı. Bunlar derleme çalışmaları olabilir, edebiyat, tiyatro, müzik gibi belli sanat kollarında Gürcülerin bir araya gelip gerçekleştirdiği çalışmalar, Gürcülerin daha politik içerikli birtakım örgütlenmeleri, kurumlaşmaları olabilir. Bu alanda yapılan çalışmalar hakkında bilgi verebilir misiniz?

İberya Özkan: Tabi. Türkiye'de Gürcüler, Gürcü köylerinde kapalı bir toplum olarak yaşıyorlarken, herhangi bir çaba söz konusu değildi. Yalnızca köy içerisindeki bazı gelenekler sürdürülüyordu. Köyün doğal haliyle 1950'lere kadar kullandıkları dil, Gürcüce, sürdü. Bir imece geleneği varsa, imece şarkıları varsa, imece usulü çalışma sürdüğü sürece o da sürdü. Ama giderek gerileyerek, hâkim kültürün etkisi altında kalarak sürdü. Bu anlamda köy bazında dernekler kurulmuş olabilir. Köy kalkındırma ya da köy kültür dernekleri. Onları ayrıntılı bilemiyorum. Sanıyorum, 1930'larda Niyazi Ahmet Banoğlu adlı, Laz kökenli, Batumi doğumlu, Türkiye'ye göç etmiş bir tarihçi tarafından bir romanı Türkçeye çevriliyor. Bu noktada Türkiye'deki Gürcülerden söz ederken, Türkiye'deki Hıristiyan Gürcüleri de unutmamak gerekiyor. İstanbul'da yaşayan, az sayıdaki Hıristiyan Gürcüyü ve mensubu oldukları Gürcü Katolik Kilisesi'ni farklı bir kanal olarak belirtmeli.

Folklora Doğru: Bu kilise nerede acaba?

İberya Özkan: Şişli de. Bomonti'de. Bu Gürcü Katolik Kilisesi'nde, yakın tarihe kadar Gürcüce ayinler yapılıyordu ve büyük bir Gürcü kütüphanesi vardı. Gürcü-Katolik Kilisesi Vakfı tarafından himaye edilen bir kilise. Papaz ve görevliler de Gürcü idiler. 1975'lere 80'lere kadar böyle sürdü. Niyazi Ahmet Banoğlu söz konusu çeviriyi o kilisede görevli Pol Akobaşvili ile birlikte yapmış. Akobaşvili'nin bozuk Türkçesiyle, iyi Gürcücesi bir araya gelmiş. Aleksandre Kazbegi'nin "Elguca" adlı romanı çevrildi. O zaman *Haber* gazetesinde tefrika edilerek, "Aşk Uğrunda" adıyla yayımlandı. Türkiye'de yapılan ilk Gürcüceden Türkçeye çeviridir. Daha sonra rahmetli babam, 1974'te düzgün bir çeviriyle tekrar yayımladı. Bunun dışında, 1921'lere kadar var olan Gürcüstan elçiliği mensupları ve İstanbul'da yaşayan Gürcülerin bağlı bulunduğu bir dernek, bir Gürcü müziği korosu, Gürcü kütüphanesi, Gürcü mezarlığı mevcuttur. Ama bunların çoğu da Fransa'ya gittiler. Sonuçta Hıristiyan Gürcülerin yaptığı çalışmalar pek kayda değer çalışmalar değil. Yaklaşık 1961'lerde *Gürcüstan* adlı kitabının hazırlıklarına başlayan babam Ahmet Özkan Melaşvili'nin çabaları var. Yedi yıl süren bu çalışmadan sonra kültür, edebiyat, sanat, tarih, folklor yönleriyle Gürcüstan'ı konu alan bir kitap yayımlanıyor ve yayımlanır yayımlanmaz -5000 adet basılıyor- bir ihbar sonucu toplatılıyor. Mahkemede iddia şu: Türklüğe, İslamiyete hakaret, Rusya'yı ve komünizmi övmek. Toplatma kararından sonra, mahkeme sonucunda, bilirkişilerin olumlu raporlarıyla *Gürcüstan* kitabı serbest bırakılıyor. Bu kitabın dağıtımı sırasında birçok Gürcü aydını ortaya çıkıyor, Gürcü kültürünü ve Gürcü alfabesini öğreniyorlar. Birtakım ilişkiler oluşmaya başlıyor. Bu yaygın çabalar içerisinde *Sönmeyen Ocak* adlı bir roman çevriliyor. Osmanlı döneminde Gürcüstan'a yapılan seferler ve zorla İslamlaş-

tırma gibi konuları ele alan bir tarihi roman tercih ediliyor. Sanıyorum 76'larda *Giorgi Saakadze-Büyük Savaşçı* adlı bir roman daha çevriliyor. *Elguca* adlı roman 74'te babam tarafından çevriliyor. Ondan sonra "Gürcü Masalları", Hayri Hayrioğlu (Malakmadze) tarafından çevriliyor ve giderek yayın ağı genişliyor. Bu sırada dernekler vasıtasıyla kendi kültürünü sürdürme fikri onaya çıkıyor. İlk defa 1961 yılında İnegöl Hayriye köyünde "Hayriye Köyü Turizm Tanıtma ve Kültür Derneği" kuruluyor. Bu derneğin öncülüğünü yapan yine A. Özkan. Dernek vasıtasıyla "Hayriye Köyü Folklor Ekibi" oluşturuluyor. Hayriye köyünde yaşayan dans ve şarkıların sergilenmesi sağlanmış oluyor.

Folklora Doğru: Hangi yıl bu?

İberya Özkan: Yıl 1961. İlk kez Bursa Festivali'nde gösteri yapılıyor. Bu şekilde Bursa ve çevresinde Gürcü Folklor Ekibi tanınmaya başlıyor.

Folklora Doğru: Adı da Gürcü Ekibi olarak mı geçiyor?

İberya Özkan: Hayır! "Hayriye Köyü Folklor Ekibi" olarak geçiyor. Ama dansların Gürcü dansları olduğunu herkes biliyor. Köydeki danslar hiçbir koreografi yapmadan, otantik haliyle, yalnızca giysiler diktirilerek sergileniyor. Bu, Balıkesir ve daha birçok ilde tekrarlanıyor. Oralarda bulunan Gürcülerde de kendi kültürlerine karşı bir özlemin, dernek kurmaya doğru bir isteğin uyanmasına hizmet ediyor. Tam o tarihlerde bu *Gürcüstan* kitabı vasıtasıyla Ahmet Özkan, yurtdışında da Amerika, Fransa'da da tanınan, bilinen bir insan haline geliyor ve ilişkiler kuruyor. Amerika Indiana Üniversitesi, Vermont Üniversitesi ve bazı uzmanlar Ahmet Özkan'la ilişki kurarak Hayriye köyü ve Türkiye'deki Gürcü müziği, Gürcü etnografyası vs. konularında araştırmalar yapmak istiyorlar. Tam o yıllarda, 65-68'lerde Amerika'dan müzikologlar, Hayriye köyüne gelip Hayriye köyündeki şarkıları, ama Hayriye köyündeki yaşlıların ancak zor bela hatırladıkları şarkıları bir araya getirip banda kaydederek Amerika'ya götürüyorlar. Bunlarla ilgili araştırmalar yaparak bir uzunçalar hazırlıyorlar. Bu çalışmada 80-90 yaşındaki solistler, çoğu iki sesli yaklaşık on parça seslendiriyorlar. Bunlardan bir tanesi örneğin imece şarkısı; "Paçvis Simğera". Hayriye köyünde imece halinde bir tarla çapalanacakken delikanlıların yarısı tarlanın bir ucuna, diğer yarısı tarlanın öteki ucuna dizilirler. Bir grubun solisti şarkı söylemeye başladığında aynı grubun diğer vokalistleri uyumlu olan diğer sesleriyle eşlik ederler ve bu parçanın ritmi ve temposuyla beraber tarlayı çapalarlar. O motif bittiği zaman tarlanın öbür ucundaki grup şarkıya kaldığı yerden devam eder. Bir bu grup, bir o grup, bu şekilde tarlanın ortasına doğru gelirler. Ortasına geldikleri zaman o müzik, o şarkı birdenbire dans havasına dönüşür, yine vokallerle, el çırparak dans ederler. İşte bunlar kayda alınıyor, plaklardan sonra antropolojik-etnografik çalışmalar yapan insanlara da kapılar açılıyor. Onlar da birtakım kitaplar yazıyorlar. Örnekleri bende mevcut. İngilizce olarak.

Folklora Doğru: Bu Hayriye köyü ile sınırlı bir şey mi?

İberya Özkan: Hayriye köyü ile sınırlı bir şey maalesef. Bunun gibi nice köyler yok olmuştur. 65'lerde zaten yok olmakta olan bir kültür, zor bela 68'lerde kayda alınıp, bugüne aktarılabildiyse, demek ki, diğer köylerde bugün hiçbir şey kalmadı. Gelelim 1976 yılında, İnegöl Kafkas Folklor ve Kültür Derneği'nin kuruluşuna. Artvin dernekleri de var ve onlar daha eskiden kurulmuş, ama onlar esas olarak Gürcü kültürüyle ilgili bir çalışma yapmış değiller. Artvin folkloruyla ilgili olduğu için kısmen Gürcü kültürünü yansıtıyor. Gürcü kültürüyle ilgili ilk dernekler Hayriye Köyü Derneği ve sonra 1976'da kurulan İnegöl-Kafkas Folklor ve Kültür Derneği. Daha sonra ise dernekleşme çalışmalarında fazla bir faaliyet yok. Nihayet 1986 yılında yasal gerekçelerden dolayı "Gürcü Kültür Derneği" adı konulamadığı için "Batum ve Havalisi Göçmenleri Yardımlaşma Derneği" adıyla Bursa'da bir dernek kuruldu. Ertesi yıl İstanbul'da "Batum" adıyla buna benzer bir dernek, ondan sonraki yıl Ankara ve İzmit'te aynı adlı dernek. Gölcük'te "Artvin-Batum" adıyla bir dernek kuruldu. Yani şu anda Türkiye'de altı-yedi tane dernek var. Bu derneklerden Bursa'dakinde müzikse! ve folklorik çalışmalar oldukça yoğun oldu. Gürcü folklor ekibi ve Gürcü şarkılarından oluşan Kafdağı Müzik Topluluğu ilk defa benim önderliğimde ve benim eğitimimle oluşturuldu. 1987'lerde başladı bu çalışma ve 1992'lere kadar sürdü.

Yayınları dönersek 1976 yılında yine Ahmet Özkan ve çevresi tarafından Türkiye'deki Gürcü kültürünü sergilemeye yönelik bir Gürcü kültür dergisi yayına başladı. *çeneburi* adı verilen bu dergi 1976 yılında ilk defa İsveç'te basılıyor ve Türkiye'ye gönderiliyor. 80'de, 12 Eylül'den aşağı yukarı iki buçuk ay önce 5 Temmuz 1980 günü Ahmet Özkan uğradığı bir silahlı saldırı sonucu Bursa'da öldürülünce sorumlu müdürü olduğu *çeneburi* dergisi kesintiye uğruyor ve sürdürülemiyor. 1993 yılında dergi aynı çizgide tekrar yayına başlıyor. 93'ten bu yana da aralıksız sürmekte, şu anda 14.[1] sayısına kadar ulaşmış durumda.

Folklora Doğru: Türkiye'deki Gürcü müziği çalışmalarımızdan kısaca söz eder misiniz?

1 Söyleşinin yapıldığı tarihte 14. sayısında idi.

İberya Özkan: 1975 yılındaki ilk Gürcüstan gezimden hemen sonra bazı arkadaşlarla Gürcü müziği grupları oluşturmayı düşündüm. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki dört arkadaşla ilk çalışmaları ve küçük konserleri gerçekleştirdik. "Çveneburi" adıyla da tamamen Gürcülerin bulunduğu bir grup daha oluşturdum. 1983'te de on kişilik İstanbul Kafkas-Gürcü Müziği Topluluğu ile daha nitelikli ve seviyeli çalışmalar yaparak bunları kaset ile belgeledik. Bu da Gürcülerden oluşmuştu. Aynı yıl Filiz Ali Laslo'nun gerçekleştirdiği TRT 2'deki "Dünya Folkloru" programının "Gürcü Müziği" bölümünü hazırladım. 1987'de Bursa'da kurulan Batum ve Havalisi Göçmenleri Yardımlaşma Derneği bünyesinde tamamen Kafkas ve Gürcü halk çalgılarından oluşan bir enstrümantal topluluk kurdum. Bu topluluğa 1991 sonlarında vokal grubu da katarak Kafdağı Müzik Topluluğu'nu yarattık. Bu topluluk Gürcü Halk Müziği'nin yanı sıra Gürcü klasik, popüler, hafif müziklerini de yansıtıyordu. Ayrıca Gürcücenin yanı sıra Çeçen, Kabardey, Abhaz, Laz, Megrel vs gibi halklardan da şarkılar söylüyorlardı. Yani Kafkas müziğini de başarıyla temsil ediyordu. Türkiye'de ilk kez, Gürcüce ve diğer sözünü ettiğim dillerde şarkılardan oluşan "Kafdağı'ndan Ezgiler" adlı kaseti yönettim ve piyasaya çıkardık. Ayrıca "Halklardan Ezgiler" serisi içinde "Gürcü Halk Müziği" kasetini derledim. Her iki kaset de oldukça ilgi gördü, beğeni kazandı ve ikinci baskıları da gerçekleştirildi. İstanbul'da da en son Grup Kafdağı ve Kafdağı Triosu adlı iki grup kurdum. Grup Kafdağı bazı ilkesel nedenler ile sürmemekte, ancak "Trio" sürüyor. Bursa'daki Kafdağı Müzik Topluluğu'nun bazı elemanlarıyla da şu an çalışmalarımızı sürdürüyoruz. 1992 ve 199-'te, iki kez, gruptaki arkadaşlar ile birlikte Gürcüstan'a konserler vermeye gittik. Nasıl bir ilgiyle karşılandığımızı sanırım tahmin edersiniz. Muammer Ketencoğlu'nun hazırlayıp sunduğu Hür FM'deki "Yeryüzünün Yedi Rengi" programında "Gürcü-Kafkas Müziği", "Yaptığım Çalışmalar", "Kafdağı Toplulukları" ile bulundum. Tüm bu birikimi, arşivim ile Kafkas-Gürcü müziğini gerek Gürcüstan-Kafkasya'daki örnekleriyle gerek Türkiye'deki örnekleriyle tanıtmaya, sergilemeye çalışıyorum; birikimimi Türk müziğine de yansıtarak müzik kültürümüzün geliştirilmesi arayışlarına yeni bir perspektif açmaya çalışıyorum ve sürdüreceğim. Uzun yıllar, Türkiye'deki gerek halk müziği, gerekse halk dansları çalışmalarında bizzat bulunmam nedeniyle tanıştığım ve yirmi yıldan beri de izlemeye çalıştığım kulübünüzün çıkardığı; bence Türkiye'nin en önemli folklor hazinelerinden biri olan "Folklora Doğru" yayınınızda bana yer vermenizden ötürü sizlere teşekkür ediyor başarılarınızın sürekli olmasını diliyorum.

Folklora Doğru: Teşekkür ederiz.

* *Folklora Doğru* dergisinin 62. sayısından alınmıştır

çveneburi
KÜLTÜREL DERGİ

ABONE FORMU

ჩვენებური
ᲙᲣᲚᲢᲣᲠᲣᲚᲘ ᲟᲣᲠᲜᲐᲚᲘ

Derginize 199__ yılı için YILLIK ABONE olmak istiyorum.

Ad, SOYAD: _____ Tarih: ___ / ___ / 199___
Adres : _____
_____
_____ İl: _____
İş telefon : _____
Ev telefon : _____
Fax : _____

İmza

- Yıllık abone bedelini yatırdığınıza dair belge (banka ödeme makbuzu/posta çeki) ile ABONE FORMU'nu adresimize gönderiniz.
- Havale hesapları: TOTAL MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK LTD. ŞTİ
(TL.) Posta çeki hesap no: 1612040
(TL.) İş Bankası, İstanbul, Pangaltı Şubesi, No: 648953
($.) Garanti Bankası, İstanbul, Harbiye Şubesi, No: 9002537-0
- 1998 için YILLIK ABONE BEDELİ: 1.500.000.-TL'dır

• Adres
Halaskârgazı Caddesi
Rişvanoğlu Ap. No:59
Kat:6 Daire: 5 Harbiye
İSTANBUL
Tel:(0212)234 4339-2317928
231 0804-2335682
Fax: (0212) 246 02 27 - 233 71 04

Lutfen fotokopi çekiniz.

Selçuklu ve Osmanlı Döneminde Gürcüstan

Prof. Nodar ŞENGELİA

Selçuklular Dönemi

Arap hâkimiyetinin bir sonucu olarak ayrı ayrı krallıklara bölünen Gürcüstan'ın bir krallık altında birleşmesi süreci 11. yüzyıl başlarında tamamlanmak üzereydi. Ancak politik ve ekonomik olarak ilerlemesine Selçukluların ortaya çıkması engel oldu.

11. yüzyılın 40'lı yıllarında Yakındoğu'da, ilk sultanı Tuğrul Bey (1038-1063) olan Büyük Selçuklu Devleti'nin temelleri atılıyordu. Tuğrul Bey İran, Irak, Anadolu ve Kafkasya'yı ele geçirmek amacıyla savaşan orduların başına geçti.

Güney Kafkasya ülkelerinde ilk Selçuklu orduları, 11. yüzyılın 30'lu yıllarında göründü. Bu, batı yönüne yapılan araştırma amaçlı bir seferdi. Orduya sultanın kardeşi Çağrı Bey başkanlık ediyordu. Bu sefer sırasında Selçuklular yolları, Güney Kafkasya'nın yönetim birimlerinin ekonomik ve politik durumlarını öğreniyorlardı ve gelecekte yapılacak daha büyük kapsamlı bir sefer için gereken şartları oluşturuyorlardı. Güney Kafkasya'dan dönen Çağrı Bey, gördüğü ve tanıdığı ülkelerin durumlarını sultana anlatıyordu ve Güney Kafkasya'ya yeni bir sefer yapılması için ısrar ediyordu.

PROF. NODAR ŞENGELİA

Nodar Şengelia, Tbilisi Devlet Üniversitesi, Doğu Bilimleri Fakültesi, Yakındoğu Bölümü profesörüdür. Kendisi, "Türkiye-Gürcüstan İlişkileri Tarihi" ve "Osmanlı Kaynak Bilimi ve Tarihi" derslerini okutmaktadır.

Nodar Şengelia, 1932 yılında Gürcüstan'ın Samegrelo bölgesinin Zugdidi kentinde doğdu. Liseyi orada bitirdikten sonra 1951 yılında Tbilisi Devlet Üniversitesi, Doğu Bilimleri Fakültesi, Türk Tarihi Bölümü'nü kazandı. 1956 yılında buradan başarıyla mezun oldu. Aynı yıl yüksek lisans yapmaya başladı. Nodar Şengelia, ilk Gürcü Türkologu olan, akademisyen Sergi Cikia'nın öğrencisiydi. 1961 yılında "Gürcüstan Vilayetinin Büyük Defteri"nden yararlanarak "Osmanlı Vergileri ve Vergi Sistemi" konusunda doçentlik tezini verdi.

1969 yılında, "11. Yüzyılda Selçuklular ve Gürcüstan" konusunda doktora tezini verdi ve profesörlük unvanını aldı.

1976 ve 1979 yılında bilimsel bir görevle Bulgaristan'a gitti. Sofya'da Gürcüstan hakkındaki Osmanlı dokümanlarını inceledi. Kendisi 6 kitabın ve 120'den fazla makalenin yazarıdır.

1982-1986 yılları arasında Tbilisi Üniversitesi Doğu Bilimleri Fakültesi dekanlığı yapan Nodar Şengelia, Türkçe (Osmanlıca), Fransızca ve Rusça bilmektedir. Eşi de Tbilisi Devlet Üniversitesi'nde doçenttir. Nino adında, Türkolog olan bir kızı, Davit adında bir oğlu ve bir torunu vardır. Kızı üniversitede Türkçe dersleri vermektedir.

Nodar Şengelia, arşivlerde çalışmalar yapmak üzere Türkiye'de bulunmaktadır. Kendisi tüm çalışmasını "Türkiye-Gürcüstan İlişkilerinin Tarihi" üzerine yapmıştır.

Nodar Şengelia, kısa süre önce Ankara'da Türk Tarih Kurumu'nun fahri yabancı üyesi seçilmiştir.

Bu sırada Gürcistan'daki durum, Selçukluların savaş açmasını için gerçekten de çok elverişliydi. Ülkenin politik birliği henüz tamamlanmamıştı. Tbilisi ve çevresi yine Arapların elindeydi. Bizanslıların da Gürcistan üzerinde hesapları vardı, ama Bizanslıların Gürcistan'daki pozisyonu zayıftı. Gürcülerin büyük bölümü kralın hükmü altına girmek istemiyordu. Bizanslılardan yardım alarak bağımsızlıklarını korumaya çalışıyorlardı. Gürcistan Kralı IV. Bagrat'ı (1027-1072) birçok kez zor durumlara düşüren, Derebeyi Liparit ve Bizanslıların birlikteliği buna en iyi örnektir.

Çağrı Bey'in Güney Kafkasya seferi sonrasında Selçuklular, Anadolu topraklarına da muntazam seferler düzenliyorlardı. Tüm Yakındoğu'da yavaş yavaş Türk etnik toplulukları çoğalıyordu.

Gürcistan'ın komşuları Ermenistan ve Azerbaycan'a yapılan Selçuklu saldırıları Gürcistan'ın politik yaşamını olumsuz yönde etkiliyordu. Selçukluların Ermenistan ve Azerbaycan'a saldırması nedeniyle IV. Bagrat'ın Tbilisi'yi alamadığını yazan, Arap yazar İbn-al-Asir'in bir belgesi tam olarak bu dönemi anlatmaktadır.

Güney Kafkasya ülkeleri Selçuklulara karşı güçlerini birleştirmeyi de denediler. IV. Bagrat 40.000 kişilik ordu kurdu. Gürcü-Ermeni ortak ordusu Selçuklu akıncı ordusunu bozguna uğrattı. Ancak bu uzun sürmedi. Selçuklu akıncı gruplarının yerini, hemen bir diğeri doldurmuyordu.

Selçuklular, batıya yaptıkları seferler sırasında Bizans direnişiyle de karşılaştılar. Bizanslıların o sırada Güney Kafkasya ülkelerinin politik yaşamlarında önemli rolü vardı. Ancak Selçuklular yüzünden amaçlarını gerçekleştiremediler.

Bizans imparatorunun Ermenistan'daki Dvin şehrinde, Selçuklularla yaptığı savaşa Derebeyi Liparit de katılmıştı. Bizans-Ermeni-Gürcü birleşik orduları Selçukluları yendi. Daha sonraki savaşlarda Bizans'ın yanında savaşan Gürcü Derebeyi Liparit, Selçuklulara esir düştü, ama sultan onu serbest bırakıp Bizans'a gönderdi.

Tuğrul Bey'in ölümünden sonra yerine, erkek kardeşinin oğlu Alparslan geçti (1063-1072). Alparslan batıda ve doğuda büyük çapta savaştı ve Selçuklu Devleti'nin sınırlarını genişletti. 1064 yılının ilkbahar mevsiminde Gürcistan sınırlarına geldi. Gürcistan'a girmeden önce Ermenistan ve Azerbaycan'ın birçok kalesini ele geçirdi. Gürcistan seferi sırasında yanında veziri Nazım Al-Mülk ve oğlu Melik Şah da vardı. Alparslan'ın bu büyük seferi Ahalkalaki yoluyla tüm Güney Gürcistan'a yayıldı. Eşit şanslar altında olmayan bu savaşta Gürcüler hezimete uğradılar.

IV. Bagrat, sultanla barış anlaşması yapmak zorunda kaldı. Bu anlaşmaya göre haraç verip kız kardeşinin kızının sultanla evlenmesine izin verecekti. Bagrat, Gürcistan'ın yok olması tehlikesine karşı uzlaşmaya gitmeye ve sultanla akraba olmaya hazırdı. Ancak Bagrat'ın bu politik adımı Gürcistan için yararlı olmadı. İlk olarak sultan, kralın kız kardeşinin kızını bıraktı ve onu Nazım Al-Mülk'le evlendirdi. Birkaç yıl sonra 1068 yılında Gürcistan'a ve Güney Kafkasya ülkelerine yeniden saldırdı.

Alparslan önce Kahetiyi bozguna uğrattı. Orada üç hafta kaldı. Sonra Tbilisiye yöneldi. Kartli'ye geldikten sonra akıncıları Gürcistan'ın iç vilayetlerine gönderdi. Selçuklular Batı Gürcistan'da Sveri Kalesi'ne (İmereti) kadar olan bölgede savaştılar. Bu sırada IV. Bagrat, Aphazeti'ye sığınmıştı ve oradan sultana elçiler göndererek barış anlaşması yapmayı önerdi. Sultan, ülkenin haraç ödemesi ve kralın esir alınması koşuluyla anlaşmayı kabul etti. Ama bu koşullar Bagrat'ın işine gelmiyordu. Alparslan, IV. Bagrat'tan belirgin bir yanıt alamadan Gürcistan'dan ayrıldı.

Alparslan Gürcistan'dan ayrıldıktan sonra Selçukluların bazı kolları Anadolu'nun değişik vilayetlerine saldırdılar. Artık Selçuklular Anadolu'da büyük bir güç oluşturmuşlardı. Bu durum Bizans İmparatorluğu için bir tehlike oluşturuyordu. Bizans İmparatoru Roman Diyojen Selçukluları Anadolu'dan kovmak için bazı tedbirler aldı. Bazı batı ülkelerine fermanlar göndererek yardım istedi. Roman Diyojen'in ordusu Bizans, Rus, Oğuz, Gürcü, Hazar, Avrupalı, Hıristiyan Araplar ve Ermenilerden oluşuyordu.

Alparslan da acilen savaşa hazırlandı, ama

askerlerinin sayısından memnun değildi. Bu yüzden savaşa başlamadan önce imparatora barış anlaşması yapmayı önerdi. Roman Diyojen ise sultanın elçisine şu cevabı verdi: "Ben hazinemde ne varsa hepsini harcayarak bu askeri topladım. Zaferin benim olacağı sırada geri adım mı atayım? Sizin için kılıçtan başka bir olasılık yoktur."

Savaş 1071 yılında, Malazgirt'te başladı. Bizanslılar hezimete uğradılar ve İmparator Roman Diyojen Selçuklulara esir düştü. Sultan onu saygıyla karşıladı ve bazı Bizans topraklarının Selçuklulara verilmesinin yanı sıra her yıl vergi ödenmesi koşuluyla serbest bıraktı.

Bizanslıların Malazgirt'teki yenilgisinin Selçuklular için çok büyük bir önemi vardı. Böylece Selçuklular Bizans tehlikesini tamamen yok etmiş oldular.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurulmasıyla, Anadolu'nun işgali ve etnik Türk topluluklarının hâkimiyeti tamamlanmış oluyordu. Bu, Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkeleri için olumsuz bir durumdu. Böylece Gürcüstan'ın komşusu, Bizans yerine, Gürcüstan'a saldırılar düzenleyen Anadolu Selçuklu Devleti oldu. Anadolu Selçuklu Devleti ile Gürcüstan arasında üç yüz yıl boyunca sıkı politik, ekonomik ve akrabalık ilişkileri olmuştur.

Melik Şah'ın sultanlığı döneminde (1072-1092) Gürcüstan çok zor bir durumdaydı. Bu dönem, Gürcü historiyografisinde "Büyük Türklük" ismiyle bilinmektedir. Bu döneme kadar Selçuklular Gürcüstan'ın bir bölgesini yıkmakla yetinerek ganimetle geri dönüyorlardı (bildiğimiz kadarıyla IV. Bagrat onlara haraç bile vermemişti). Bu dönemde Selçuklular Gürcüstan'a gelip aileleriyle her yerine yerleşmeye başladılar. Güney Kafkasya'da, bu büyük göç karşısında Gürcüstan yalnız kaldı. Çünkü Bizanslılar Güney Kafkasya'yı Selçuklulara bıraktı. Ermenistan devleti ise artık yoktu.

Kral II. Giorgi ülkenin tamamen yok olmasını engellemek için İsfahan'a gidip Melik Şah'dan merhamet dilemek zorunda kaldı. Buna karşılık haraç ödemeyi kabul ediyordu, böylece ülke politik bağımsızlığını koruyabilecekti.

11. yüzyılın sonlarında Büyük Selçuklu Devleti ayrı politik birimlere bölündü. Suriye, Irak, Kerman ve Anadolu'da Selçuklu devletleri oluştu. Ülkenin bölünme süreci Melik Şah'ın ölümünden sonra daha da büyüdü. Yeni oluşan küçük emirlikler artık merkez yönetime itaat etmiyorlardı ve bağımsızlıklarını ilan ediyorlardı.

Büyük Selçuklu Devleti'nin bu iç sorunlarına bir de dış politikanın zorlukları eklendi. Avrupa devletleri Selçuklulara karşı "Haçlı Seferleri"ne başladılar. Tüm bu olanlar Gürcüstan'ın özgürlüğüne kavuşmasına yardımcı oluyordu.

Yaptığı işlerden dolayı halkın, Ağmaşenebeli (inşa eden, kuran) ismini taktığı yeni kral IV. Davit (1089-1125) Gürcüstan'ın iç ve dış konumunu akıllıca değerlendirdi ve ülkenin gelecekteki kalkınma ve gelişim perspektiflerini gösterdi. İlk önce Selçuklulara her yıl ödenen haracı kesti, daha sonra Kartli'nin önemli şehirlerini Selçuklulardan alarak "Büyük Türklük" döneminde buralara yerleşen göçebe toplulukları Gürcüstan sınırları dışına sürdü. Cezalandırmak amacıyla Selçukluların koalisyonu sonucu 1121 yılında Didgori bozkırında Gürcüstan'a açılan savaş, Selçukluların yenilgisiyle sonuçlandı. Kalkınma yolunda ilerleyen Gürcü Feodal Devleti, Davit Ağmaşenebeli ve Kraliçe Tamara döneminde tam bağımsızlığına kavuştu.

Daha sonraki yüzyıllarda Gürcüstan ile Anadolu Selçukluları arasındaki ilişkiler konusu bilinmemektedir. Görüldüğü kadarıyla, savaşlar bitmiş, ilişkiler evliliklerle sağlamlaştırılmıştır. Kraliçe Tamara'nın torunu Tamara, Anadolu Selçuklu Sultanı Giyaseddin Keyhüsrev ile evlenmiştir. Gürcü Hatun adıyla ve Mevlevi tarikatındaki çalışmalarından dolayı tüm Yakındoğu'da iyi tanınan bu Gürcü kızının mezarı Konya'dadır.

Osmanlılar Dönemi

Gürcüstan'ın Osmanlılarla ilişkisi, Osmanlı İmparatorluğu'nun güçlenmesi döneminde başlamaktadır.

İki yüzyıl boyunca Osmanlıların işgal savaşlarını başarıyla sürdürdükleri bilinmekte-

dir. Fatih Sultan Mehmet, Osmanlı sınırlarını genişletti ve büyüttü. 29 Mayıs 1453'te Osmanlılar Bizanslıların başkenti Konstantinopol'ü (bugünkü İstanbul) aldılar. Bu gelişme Osmanlıların politik ve ekonomik yaşamında çok önemli ve ilerici bir rol oynamıştır. Ancak bu, batı ülkeleri için çok büyük bir kayıptı.

1461 yılında Trabzon İmparatoru Davit Komen, Fatih Sultan Mehmet'e şehrin anahtarını vermek zorunda kaldı. 1475 yılında ise Kırım Hanlığı, Osmanlıların uydu devleti oldu.

Osmanlıların Karadeniz ve Azak denizine hâkim olmaları batıdan doğuya Gürcüstan topraklarından geçerek giden ticaret yolunu Osmanlıların hukmü altına soktu. Böylece Gürcüstan batı ile doğuyu birleştiren ülke olma rolünü kaybetti.

İran Safevilerinin Güney Kafkasya ve Gürcüstan'a hâkim olabilmek için başlattığı savaşlar Gürcüstan'ın durumunu daha da güçleştirdi.

Uluslararası ilişkilerdeki bu olumsuzluğu ülke içindeki gelişmeler daha da kötüleştiriyordu. 16. yüzyıl başlarında Gürcüstan tamamen ayrı ayrı (Kartli, Kaheti, İmereti ve Samtshe Atabey yönetimi gibi) krallık-prensliklere bölündü. Daha sonra buna dört yönetim daha eklendi: Samegrelo, Guria, Aphazeti ve Svaneti. Samtshe Atabeyliğini Cakeliler yönetiyordu. Samegrelo'yu Dadianiler, Guria'yı Gurieliler, Aphazeti'yi Şarvaşidzeler, Svaneti'yi önce Gelovaniler sonra Dadeşkelianiler yonetiyordu. İç savaş halindeki krallık ve prensliklerin birbirlerini yenebilmek için sık sık dış güçlerden de yardım alıyorlardı.

16-17. yüzyıl boyunca, İran-Osmanlı savaşlarının amaçlarından biri Gürcüstan'ı işgal etmekti. Ama hiçbiri amacına ulaşamıyordu ve savaşlar, henüz işgal edilmemiş ülkeyi bölüşmekle sona eriyordu. Doğu Gürcüstan'ı İran, Batı Gürcüstan'ı ise Osmanlılar alıyordu.

İran'a karşı yapılan savaşlar (dört büyük savaş vardı: 1548-1549, 1553-1555, 1578-1590, 1603-1612) Osmanlıların zaferiyle sonuçlanıyordu. 29 Mayıs 1555 yılında Amasya'da yapılan antlaşmaya göre Doğu Gürcüstan ve Samtshe Atabeyliği'nin doğusu İran'a, Batı Gürcüstan ve Samtshe Atabeyliği'nin batısı (Tao, Şavşeti, Klarceti) Osmanlılara kalmıştı.

Osmanlılar bu sefer Kartli'ye hâkim olamadılar, ancak saldırının zararlarını güneybatı Gürcüstan'ın vilayetleri, Samtshe Atabeyliği ve Acara-Lazistan gördü. Osmanlılar bu vilayetleri işgal etmeyi başardılar. Ancak Samtshe'nin tamamen işgaline iki yüzyıldan fazla zaman gerekti ve 17. yüzyılın sonlarına doğru işgal tamamlanmış oldu. Aynı dönemde Lazeti ve Acara Osmanlıların yönetim birimlerinden oldu.

1578 yılında Osmanlılar İran'a karşı savaş başlattılar. Başkomutan Lala Mustafa Paşa, Tbilisi'yi ele geçirerek Osmanlıların Kartli'ye hükmetmesini sağladı. Tbilisi'yi paşalık, Gori'yi sancak olarak ilan ettiler ve kalelere kendi muhafız kuvvetlerini yerleştirdiler. Samtshe Atabeyliği'nin doğusuna da hâkim oldular. 25 Haziran 1579 yılında Samtshe Atabeyliği topraklarında Çıldır (Ahaltsihe) Paşalığı kuruldu. Samtshe'nin atabeyi Müslüman oldu. Adını Mustafa olarak değiştirdiler ve sultan onu Çıldır Paşası olarak atadı. Osmanlılar hemen hemen tüm Güney Kafkasya'ya sahip oldular ve İran Şahı 1. Abbas 1590 yılında İstanbul'da, Gürcüstan'ı, Doğu Ermenistan'ı, Kuzey ve Güney Azerbaycan'ı, Kürdistan'ı ve Luristan'ın bir bölümünü Osmanlı hâkimiyetine bırakan antlaşmayı imzalamak zorunda kaldı.

Gürcüstan Kralı Luarsab'ın oğlu Simon İran-Osmanlı Savaşı boyunca Osmanlılara karşı savaştı ve onlara büyük zararlar verdi. Osmanlılar onu "Lanetli Simon" adıyla anıyorlardı. Sultan vilayet yöneticilerini (Şam, Diyarbakır, Van) ona karşı gönderdi. Simon, 1590 yılındaki antlaşmayı kabul etmeyerek Kartli'yi Osmanlılardan kurtarmak için savaşa devam etti. 1599 yılında Gori Kalesi için yapılan savaş sırasında, Müslüman olan Prens Boratașvili'nin ihaneti nedeniyle 1600 yılında Osmanlılara esir düşen Simon İstanbul'da Yedikule Zindanları'na kapatıldı. Oğlu Giorgi onu esaretten kurtarabilmek için İstanbul'a büyük miktarlarda altın, gümüş ve değerli taşlar gönderdi. Ancak Simon ölmüştü. Uzun bir süre sonra sultan, kralın cesedini Gürcülere verdi ve onu Mtsheta'ya gömdüler.

Gürcü topraklarında en zor durumda olan bölge Samtshe Atabeyliği idi. Osmanlılar buraya kendi toprak mülkiyeti ve topraktan fay-

dalanma kurallarını getirdiler. Osmanlılar 1595 yılında oluşturulan 'Gürcüstan Vilayeti Defteri'nde Samtshe Atabeyliği'ni anlatarak bunu yansıtmışlardır. Samtshe Atabeyliği sekiz sancağa bölünmüştü: Ahaltsihe, Hertvisi, Ahalkalaki, Çıldır, Potshov, Petra, Ponaki ve Büyük Ardahan. Her bir sancağın oldukça fazla köyü vardı. Deftere göre Samtshe Atabeyliği'nin 11 160 köyü vardı.

Osmanlı toprak mülkiyeti şekli, Gürcü toprak mülkiyeti şeklinden farklıydı. Osmanlı âdetine göre toprak mülkiyetini alacak olan kişi mutlaka asker ve Müslüman olmalıydı. Gürcü feodallerinin önünde iki seçenek vardı: ya Müslümanlığı kabul edip Osmanlılara hizmet edecekti, böylece topraklarını kaybetmemiş olacaktı ya da topraklarını kaybedecekti. Samtshe Atabeyliğinde toprakların paylaşımı başladı. Osmanlı yönetimi kendilerine karşı aktif olarak savaşanlardan topraklarını alıyordu.

Müslümanlığı kabul eden Gürcü atabeyleri Samtshe Atabeyliğinin yöneticileri olarak atanıyorlardı. Osmanlı Devleti görüldüğü kadarıyla beylerbeyi olarak Gürcülerin dışında birini atamaya cesaret edemiyordu. Çünkü Gürcü halkı, Mesheti'nin özgürlüğü için savaşmaktan hiçbir zaman vazgeçmemişti.

17-18. yüzyıllarda Gürcüstan'a Osmanlı ve İran saldırıları devam etti ve hâkimiyet her ikisi arasında değişti. 1603 yılında Şah Abbas, Osmanlılara karşı savaş başlattı. Savaş alanını yine Güney Kafkasya oluşturuyordu. 1612 yılında İstanbul'da, Amasya Antlaşması'nın (1555) benzeri yeni bir antlaşma imzalandı.

Gürcüstan bu kez de iki güçlü ülke arasında ortadan bölündü. Böyle bir durumda ülkede ayrı ayrı krallık ve prensliklerin olması ülke yönetimi için yıkıcıydı. Güçlerin seferber edilmesi, merkezi yönetimin güçlenmesi, ülkenin birlik içinde olması gerekiyordu. Bu görüşün sahibi, orta sınıftan olan Gürcü bürokrat Giorgi Saakadze idi. Ona göre kral yönetiminin güçlenmesi ve çok sayıda olan feodallerin azaltılarak iç savaşın bitirilmesi gerekiyordu. Ülkenin ancak bu şekilde kendini savunma şansı olabilirdi. Bu program soylu feodallerce kabul edilemezdi. Çünkü bu durumda kendi yetkilerinin azalacağını görüyorlardı. Soylu feodallerin komplosu üzerine Giorgi Saakadze önce İran'a göçürüldü daha sonra Osmanlılara sığındı. Saakadze sultandan askeri yardım istedi. Böylece Doğu Gürcüstan'ı İranlıların elinden kurtarmaya çalışacaktı. Sultan onu büyük bir saygıyla karşıladı ve ona Konya Beylerbeyliği'ni de verdi. Ama Osmanlı Büyük Veziri Hüsrev Paşa'nın emriyle 1629 yılında öldürüldü.

17. yüzyılda Gürcüstan büyük zararlara uğradı. Bir yandan dış saldırılar diğer yandan iç savaşlar Gürcüstan ekonomisini daha da çökertti. Tüm Batı Gürcüstan Osmanlılara haraç ödüyordu ve Osmanlılara bağlıydı. Önemli kalelerde Osmanlı muhafız kuvvetleri bulunuyordu. Buna rağmen Batı Gürcüstan krallık ve prenslikleri iç bağımsızlıklarını koruyabiliyorlardı. Samtshe Atabeyliği ise Osmanlılarla savaşı kaybetti. Ama Ahaltsihe atabeyleri, Osmanlı âdetlerine göre istisnai bir durum olan Ahaltsihe Paşalığı'nı miras yoluyla ellerinde tuttular ve bu paşalığı 18. yüzyılın ikinci yarısına kadar Cakeli soyunun Müslüman olmuş olanları yönettiler.

1703 yılında Osmanlılar Batumi'yi aldılar. Kısa sürede Çakvi bölgesi de Osmanlıların eline geçti. Kobuleti'yi de aldıktan sonra oraya bey olarak Müslümanlığı kabul eden Maksime (Süleyman) Tavdgiridze'yi atadılar.

1723 yılında Doğu Gürcüstan tarihinde Osmanlılar için zor bir dönem başladı. Bu dönem Gürcü historiyografisinde "Osmanlı Dönemi" adıyla bilinmektedir. Osmanlılar, Gürcü topraklarını tamamen ele geçirip ülkeyi paşalıklara bölmeye karar verdiler. Bu amaçla Kartli bölgesini altıya bölüp halka ağır vergi yükümlülükleri getirdiler. Şehirleri ve köyleri, Gürcü yönetiminin mevcut birimlerini devre dışı bırakan, Osmanlılar tarafından atanan bürokratlar yönetiyordu. "Osmanlı Dönemi" Kartli'de uzun sürmedi. 1735 yılına kadar devam etti. Bu dönem boyunca Osmanlılar Kartli'nin geniş köy ekonomisini coğrafik-demografik yapısını yazmayı başardılar. Bu defter, yakın zamanda İstanbul Başbakanlık Devlet Arşivi'nde ortaya çıktı (Şifre 900). Burada bu dönemi anlatan değişik Osmanlı belgeleri de vardır (hükümler, arzlar, fermanlar, berat-

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 6

İberya ÖZKAN

(Geçen sayıdan devam)

Bu yazı dizimizi on beş aydır sürdürmekteyiz. Bir önceki sayıda belirttiklerimizi bir kez daha gündeme getirmek istiyoruz:

A- Artvin ile ilgili araştırma ve saptamaları daha da derinleştirerek sürdürmemiz gerektiği sonucuna vardığımız için atlamıştık ve ileriki sayılarda yayımlayacağımızı belirtmiştik. "Artvin'deki Gürcü Köyleri" kavramında nelerin bulunması gerektiği, hangi kıstaslara göre (dil bilmeyen, asimile olan, Türkleşmiş, Laz köyler vb) değerlendirmemiz gerektiği gibi konularda (özellikle yöreyi iyi tanıyan) siz okurlarımızın görüş, düşünce ve önerilerini ve de saptamalarını acil olarak bekliyoruz.

B- Bu arada bazı Gürcü köylerinin bulunduğunu bildiğimiz ya da duyumlarını aldığımız şu illerle ilgili bildiğiniz dökümleri de acilen bekliyoruz: Giresun, Hatay, İstanbul, Kars, Konya, Kahramanmaraş, Ardahan, Diyarbakır vd.

C- Dizi boyunca belirttiklerimizi, sonlarına yaklaştığımız bu yazıda da yinelemekte yarar var.

Ahmet Özkan'ın (Melaşvili) bu çalışmasının ***çveneburi***'de yayımı süresince daha kesin ve net bir sonuca ulaşmayı hedeflediğimizden siz okurlarımıza da önemli bazı görevler düşüyor:

1- Saptanan köyler ile ilgili bilgiler yanlış ya da eksik ise doğrusunu ve eksiğini

2- Bazı köyler unutulmuş veya yer almamışsa bu bilgileri

3- Arkada oluşturduğumuz tabloya (yanda yer alan iki örneklemedeki gibi) okunaklı bir şekilde yazıp bize hemen gönderiniz.

4- Böylelikle, hep birlikte bu araştırmadaki olası eksik ve yanlışları hem gidermiş olacağız, hem de tablodan da tahmin edebileceğiniz gibi, bizce gerekli olan asgari bilgiler ile genişleterek daha kapsamlı hale getireceğiz.

ÖRNEKLEMEDİR

Düzenleyenin Adı, SOYADI: _____ Telefon/Fax: _____

Adresi: _____ İli: _____

BAĞLI BULUNDUĞU			KÖYÜN ADI			GÖÇ EDİLEN			GÜRCÜ NÜFUS ORANI			
İLİ	İLÇESİ	BUCAĞI/ BELDESİ	ŞİMDİKİ (RESMİ)	ÖNCEKİ	RESMİ OLMAYAN	YER	YIL	?	4/4	3/4	1/2	1/4
SAKARYA	HENDEK	-	NURİYE	KIYTARLA	KARTLA	ARTVİN, BORÇKA	1878				X	
SAMSUN	TERME	-	KESİKKAYA	CILAVURT	-	BATUMİ	1878	?		X		

Notlar: 1. GÜRCÜ NÜFUS ORANI'ndaki ifadeler genelleştirilmiş olup en yakın olan haneyi (X) ile işaretleyiniz.

2. GÖÇ EDİLEN YIL'a eğer '93 Harbi' sırasında göç edildi ise (1878) yazınız; eğer tam bilmiyor iseniz yaklaşık yılı belirtip (?) ile işaretleyiniz.

52 ORDU (devamı)

Fatsa İlçesi

KABAKDAĞI
HOYLU
DUAYERİ
YENİKENT (ÇERKEZDAĞ)
SUDERE
MEHMETAKİF
TAHTABAŞ
KARATAŞ
HAMLIK
DÜĞÜNLÜK (1/4)
DODU

Ünye İlçesi

FARTIL BUCAĞI (1/4)
KUZBUCAK (1/4)
CÜRÜ (3/4)
ÇATALPINAR (1/2)
KUMASLI
ELMALIK

MİDRABOL BUCAĞI

53 RİZE

Pazar İlçesi

Merkez Bucağı

HAMİDİYE (1/2)

54 SAKARYA

Merkez İlçesi

KEMALİYE
EŞME
AHMEDİYE
KANLIÇAYIR

SİNANOĞLU BELDESİ

Akyazı İlçesi

BELDİBİ
REŞADİYE (İRŞADİYE)
ŞEREFİYE
KARAPÜRÇEK (1/4)
AHMEDİYE
MECİDİYE
MESUDİYE (3/4)
KÜÇÜCEK (3/4)
YAZLIK

Geyve İlçesi

ŞEREFİYE (SARAY)
KİRAZCA
YENİKÖY
BOĞAZKÖY (1/2)
NURİOSMANİYE (BIÇKIDERE)
KARAÇAM (3/4)
DOĞANÇAY (1/4)

(Devam edecek)

TÜRKİYE'DEKİ GÜRCÜ KÖYLERİ

Düzenleyenin Adı, SOYADI _____ Telefon/Fax: _____

Adresi: _____ İli: _____

BAĞLI BULUNDUĞU			KÖYÜN ADI			GÖÇ EDİLEN			GÜRCÜ NÜFUS ORANI			
İLİ	İLÇESİ	BUCAĞI/ BELDESİ	ŞİMDİKİ (RESMİ)	ÖNCEKİ	RESMİ OLMAYAN	YER	YIL	?	4/4	3/4	1/2	1/4

Vaynah Kule Mimarisi

Yrd. Doç. Dr. Erol YILDIR

Kafkasya ülkelerinin dağlık ve iç bölgelerinde yer alan mimari eserler hakkında, dünya bilim ve sanat çevreleri ne yazık ki yeterince bilgi sahibi değildir. Kafkasya hakkında yapılan araştırmalardan çok azı bu ülkenin mimarisi ve yerleşik hayatın izlerini taşıyan yapı özellikleriyle ilgilidir. Biz de bu yazımızda Kafkasya'nın yerli halklarından olan Çeçenlerin mimari eserleri, Vaynah Kuleleri'nden bahsetmek istiyoruz (Vaynah: Çeçen ve İnguş halklarının kendileri için ortak kullandıkları ve "bizim halkımız" anlamına gelen bir sözcük, tıpkı çveneburi gibi).

Hani'de Vaynah kuleleri.

Günümüzde Kafkasya'nın sadece Çeçen-İnguş topraklarında değil, hemen her bölgesinde kule veya kule kalıntılarına tesadüf edilmektedir. Özellikle Gürcüstan'da Svaneti bölgesinde yer alan kule örnekleri, bu eserler arasında önemli bir yere sahiptir ve Vaynah Kuleleri'yle büyük benzerlikler taşımaktadır. Bugüne kadar Kafkasya mimarisi hakkında yeterli bilimsel çalışma yapılmadığından farklı bölgelerde yer alan kulelerin karşılaştırmalı olarak bir analizini yapmaktan şimdilik uzağız. Ancak bölgedeki siyasi karışıklıkların düzelmeye başlamasıyla bu konudaki araştırma eksikliklerinin giderilebileceğini umuyoruz. Kabardey-Balkarya ve Dağıstan'da da bulunan kuleler, bizlere bu yapıların Kafkas toplumları için büyük bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Saydığımız bu bölgelerdeki kule ve kule kalıntılarından yola çıkarak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki: Kule mimarisi Kafkasyalıların adeta bir simgesi, ulusal kimliklerinin (henüz yeterli bilincine varamadıklan) ortak ve vazgeçilemez maddi kültür hazineleridir. Kafkasya'da tarih boyunca farklı dönem ve bölgelerde yaygın bir şekilde kule inşa edilmesi ve günümüzde mevcut kule örneklerinden daha fazla "kule kalıntılarının" bulunması bu iddiamızın başlıca kanıtı sayılmalıdır. Bu bağlamda bahsedilmesi gereken bazı yapılara ülkemizde Doğu Karadeniz bölgesinde de tesadüf etmekteyiz. Kaynaklarda "Ceneviz Kaleleri" olarak belirtilen, örneğin "kilkale" gibi bazı ortaçağ eserleri ile Vaynah Kuleleri arasındaki benzerlikler dikkat çekicidir ve ayrıca ele alınması gereken bir konudur (Bu benzerliği bize Sanat Tarihi hocamız Prof. Dr. Haşim Karpuz da hatırlatmıştı.)

Vaynah Kuleleri, Kafkas dağlarının kuzeyinde, Osetya'dan başlayıp doğuya doğru İnguş ve Çeçen topraklarını içine alan bir hat üzerinde yer almaktadır. Kafkas halklarını tarih boyunca istilacı ve barbar saldırılardan koruyan, engebeli ve aşılması zor, yüksek dağlar, derin vadiler ve ormanlar içerisinde yükselen bu yapıların, düşmanların gelmesi muhtemel yollar üzerinde ve stratejik noktalarda yapıldığı görülmektedir.

Vaynah Kuleleri'nin ilk olarak ne zaman yapılmaya başlandığı henüz tam olarak aydınlanamamıştır. Bazı araştırmacılar bu kulelerin bilinmeyen zamanlardan beri yapılmakta olduğunu ileri sürmektedirler. 1925-1932 yılları arasında Çeçen-İnguş ASSR'de (Otonom Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti) arkeolojik kazılar yapan Semenov ve Krupnov gibi bilim adamları, Egikal, Hambi ve Dashakle yakınlarında MÖ 700-500 yıllarına (İskit dönemi) ait kule kalıntılarına te-

sadüf etmişlerdir. Bu bulguların ışığında, en azından bu yapıların İskitlerin Kafkasya'da bulundukları dönemden itibaren yapılmaya başlandığını ileri sürebiliriz.

1220'li yıllardan başlayıp yıllarca süren Moğol istilası ve saldırıları sırasında dağlık bölgelere çekilen Çeçen topluluklarının, savunma savaşlarıyla dolu bu yıllarda kule yapımını yaygınlaştırarak geliştirdikleri ve bugünkü klasik görünümlerine kavuşturdukları ortak bir kanaat olarak ileri sürülmektedir.

Leilakh'da Vaynah Kuleleri.

Vaynah Kuleleri'nin klasik biçimi, "sivri basamak çatılı" kuleler grubuna giren ve kare plan, piramidal gövdeli olarak inşa edilen yapılardır.

Kulelerin uzun gelişim yılları boyunca çok amaçlı olarak yapıldıkları, günümüze ulaşan eserlerin mimari ayrıntılarından anlaşılmaktadır. Bu amaçları askeri, sivil ve dini olarak üç ana başlık altında toplayabiliriz. Askeri amaçlarla kullanılan kulelerin savaş şartlarına uygun işlevleri olduğu görülmektedir. Yükseklikleri nedeniyle savunmaya, gözetlemeye ve haberleşmeye imkân veren bu kuleler Çeçen-Rus savaşlarında "misket topunun" kullanılmaya başlandığı çağlara kadar büyük işlevleri yerine getirmiştir. Kafkasya'nın her bölgesinde olduğu gibi bu kuleler aynı zamanda yerleşim amaçlı olarak da kullanılmıştır. Ayrıca Vaynah Kuleleri'nin dinsel amaçlarla da kullanıldığına dair elimizde yeterince bulgu vardır.

Ortalama 20 ile 30 m yükseklikte olan bu yapıların çok azı günümüze ulaşmıştır. Bugün bölgede 2000-3000 civarında kule kalıntısı bulunmasına karşılık, sadece 300 kadar yarı yıkık kule örneği vardır.

Vaynah Kuleleri, beş veya altı kat olarak inşa edilmişlerdir. Duvar kalınlıkları temelde 150 cm iken tepede 75 cm'ye kadar düşmektedir. Vaynah Kuleleri'nin en karakteristik öğesi çatı kısmında görülmektedir. Sivri uçlu, basamaklı, piramidal bir yapıya sahip olan çatı şekilleri aynı zamanda Kafkasya'nın mezar anıtlarında da kullanılmıştır.

Vaynah Kuleleri'nin 1800'lü yıllardaki Rus-Çeçen savaşına kadar sadece dağlık kesimlerde değil, ovalık yerleşim yerlerinde de bulunduğu kaynaklarda belirtilmektedir. Kafkasya'nın Rus istilasından önceki yıllarında Hankal vadisinde, Sunja kıyılarında, Bamut yakınlarındaki Stariy Yurt'ta (Dövltgüroy), Yamansu yakınlarındaki ovalık bölgelerde de kuleler olduğu bilinmektedir. 1864'teki büyük Kafkas sürgününe kadar savunma savaşlarının en şiddetli çarpışma alanları olan bu yerlerdeki kule mimarisi örnekleri tamamen yok olmuştur.

Bazı araştırmacıların, "Çeçen-İnguş Dağları, dünya kule mimarisinin merkezidir," diyerek çokluklarını dile getirdiği Vaynah Kuleleri ile İrlanda'daki bazı dinsel amaçlı kule yapıları arasında ilginç benzerlikler bulunmaktadır.

İnsanoğlunun uygarlık tarihi boyunca ortaya koyduğu her eser, meydana getirdiği her ürün sebep-sonuç ilişkisine bağlı olarak daima çevresinden ve tabiattan aldığı ilhamın sonucunda oluşmuştur. Çeşitli zorunluluklar insanları değişik arayışlara sürükleyerek dünyadaki farklı kültürlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Öyle ki, her toplumun adeta kimliğini oluşturan bu tür kültürel eserler, taşıdıkları yöresel özelliklerle evrensel kültürün de başlıca zenginliğini oluştururlar. Günümüzde yaşanan siyasi gelişmeler her ne kadar insanları bu değerlere duymaları gereken hassasiyet ve sevgiden uzaklaştırmışsa da, "insanlığın ortak değerleri olan, farklı toplumlara ait kültürel değerlerin korunması" değişmez ve yok edilemez bir gerçek olarak gündemde kalmalıdır. Konuyu bu bağlamda değerlendirirsek dünyada yaşayan büyüklü küçüklü her topluluk ve onların yerel kültürleri, aynı zamanda başka ülkelerdeki insanların da zenginliğidir.

Evrensel kültürün bir parçası olarak eski çağlardan birtakım izleri günümüze taşıyan ve bulundukları topraklarla bütünleşerek bizlere ulaşan Vaynah Kuleleri, Dünya sanat tarihi içerisindeki hak ettiği yere kavuşmayı bekliyor. Tıpkı Kafkasya'nın diğer mimari anıtları gibi...

Sözlük

ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი

(Geçen sayıdan devam)

(LAZCA)	(MEGRELCE)	(GÜRCÜCE)	(TÜRKÇE)
ლაზური	**მეგრული**	**ქართული**	**თურქული**
დოდუმერს	დვანს, დოდვანს	დებს,დადებს	koyuyor, koyar
დოლიტკომერს	ა'შეცოთანს	იგდებს(ხელში)	elde ediyor
დოლობლამს, დოლობლაფს	ორღვანს	აყრის	üstüne döküyor
დოლოლამს	დიწმანთხუ	ვარდება	düşüyor
დოლოქუნუ	შიკაქუნალი	ტანსაცმელი	elbise, giysi
დოლოხე	დინახალე	შიგნით	iç, içinde, içine
დოლუმერს,	კილაწს	კეტავს, რაზავს	kapıyor, kilitliyor
დოჭკინდინერი	შუღადირი	დაღლილი, დამშვრალი,	yorulmuş
დრიკომს, ნდრიკუფს	დირიკუნს	დრეკავს	eğiyor
დრო, ორა	ბორჯი, დრი	დრო, ხანი	vakit, zaman
დელა,ხენა, ხენაფა	საქვარი	საქმე	iş
დუტალამს, დუტალეფს	იტალენს	ტოვებს	bırakıyor
დუცხუ	ცხაცხუ	ცაცხვი	ıhlamur
დღა, ნდღა	დღა	დღე	gün
ნდღაგუნძა'ში	სადღინძელო	სადღეგრძელო	birinin sağlığına kaldırılan kadeh
ე			
ეზდიმს, ეზდიფს	ეთმეეზინდუნს, ეთმეკოფუნს	აზიდავს, იღებს	çekip kaldırıyor
ემთუმანი, ემთომანი	ეკოხონი	აღმართი	yokuş
ეფსელს, ეფისელს	ეთმეედირთუ(ნ)	დგება	kalkıyor

(Devam edecek)

Çhikvta Kortzili - 2

ჩხიკვთა ქოროწილი

(Geçen sayıdan devam)

ნეფე-დედოფალი მიიწვიეს ევავილებით დაფენილს ტასტზე და წვეულნიც წამოსხდნენ მწკრივად. გაიმართა დიდი სმეულობა და ჯმეულობა. ათასნაირი სასმელები იხმეოდა: კასური ლალისფერი ღვინო წვალივით მოდიოდა სუფრაზე... ეველამ ადღეგრძელა ნეფე-დედოფალი და ეველამაც ძღვენი მიართვა.

იქვე კოდალა მჯდარიყო ერთ ეუნწზე ფუღუროში და იმან „ძრავალჟამიერი" დაიძახა.

— შენ, ეი მეკირალავ, ღვინოს-კი არა ჰსვამ, შვილობიავ, და რა იქნება? ღვინო დალიე,და! — შეუძახეს კოდალას ერთხმად ფრინველთა.

— მოიცათ, კაცებო, ცოტა სანი დამაცადეთ, ღმერთი გადღეგრძელებსთ: აქ ერთი კაი მსუქანი ჯია ვიპოვნე, ის მინდა გამოვთსარო და მერე, რამდენიც გინდა, ღვინო მასვით, ფიქრი აღარა მაქვს, გულდამშვიდებით ვიქნები, — მიუგო მათ კოდალამ და თან ნისკარტით დაუწყო ფუტურო ხეს ჩიჩქნა. ეველამ თვალი კოდალას მიაპერო.

— აბა, შენ იცი და შენმა ვაჟკაცობამ, — მისძახოდნენ კოდალას ფრინველნი. — თუ არ გამოგიევანია, ვაი შენს ტევს, ჰურს აღარ გაჯმევთ, იცოდე.

კარგა სანს გაუდიოდა ფუტურო სეზე კოდალას ნისკარტს და ფესებს ფხაკუნი და არც ტეუილად: კოდალამ გამოათრია კარგა მოგრძო ჯია და ნისკარტით მიართო ნეთე-დედოფალს.

— გაუმარჯოს ნეფეს და დედოფალს! — დაიყვირა კოდალამ მაღალის ხმით. — კაძებანიასაც გაუმარჯოს, ვაშა!

— გაუმარჯოს, გაუმარჯოს! ვაშა! უოჩაღ, კოდალა! ბარაქალა, რომ არც თავი შეირცხვინე და არც ჩვენ, — ჰყვიროდნენ ფრინველნი. თამადამ „საკარგუმო", რადგანაც ვაჟკაცობა გამოიჩინა კოდალამ, ღვინით სავსე ჯიხვი მიაწოდა; იმანაც ერთულუქცევრად გადაჰკრა და გადაუგდო თამადას ცარიელი ჯიხვი. თამადად იგივე მოძღვარი თოშა ამოურჩიათ.

(Devam edecek)

HABERLER

"çveneburi etkinlikleri" Yapıldı

çveneburi dergisi tarafından düzenlenen *"çveneburi etkinlikleri"*nin birinci ve ikincisi İstanbul, Bilsak'ta gerçekleştirildi. Kalabalık bir izleyici tarafından coşkuyla alkışlanan bu etkinliklerden birincisi: "Gürcü Müziği" adlı, dinletili konferanstı. 22 Mayıs 1998 tarihli bu konferansta İberya Özkan Melaşvili genel olarak Gürcü müziğinden ve özellikle Gürcüstan'ın değişik bölgelerinin müziğinden örnekler vererek açıklamalardı bulundu. Bayar Şahin Kondaridze ise Türkiye'de mevcut Gürcü müziğinden ve özellikle Artvin yöresi Gürcü halk şarkılarından örnekler sundu.

çveneburi Etkinlikleri'nden ikincisi ise "Selçuklu ve Osmanlı Yönetimindeki Gürcüstan" konulu konferanstı. 5 Haziran 1998 tarihinde yapılan bu etkinlikte Osmanlı arşivleri uzmanı Prof. Nodar Şengelia beklenenden çok izleyici tarafından dinlendi ve çeşitli sorularla ve verilen yanıtlarla dört saati aşkın bir sürede sonuçlandı. Bu etkinlikte sunulan bildiri dergimizin bu sayısında verilmiştir.

Bayar Şahin Kondaridze TV ve Basında

Gürcü halk müziği değerli sanatçısı ve "Horona Çağrı" adlı Gürcü halk müziği kasetinin sahibi Bayar Şahin Kondaridze, çeşitli TV kanallarında ve basın organlarında yer almaya devam ediyor. Çeşitli tarihlerde Flash TV, HBB, Mesaj TV, Kanal 7, Olay TV, TGRT, Kanal 6 ve çeşitli radyo programlarında Gürcü halk müziğinden örnekler sundu. Iberya Özkan Melaşvili de bazı programlarda kendisine eşlik etti. Ayrıca *Roll Müzik* dergisi (sayı 18), *Artvin* dergisi (Sayı 6) ile çeşitli gazetelerde Bayar Şahin Kondaridze ve kaseti "Horona Çağrı" ile ilgili çeşitli söyleşi ve yorumlar yer aldı

Kada Gecesi Yapıldı

Hendek Batum ve Havalisi Kültür Derneği tarafından geleneksel olarak her yıl düzenlenmekte olan "Kada Gecesi"nin üçüncüsü 12 Haziran 1998 akşamı Hendek Belediye Sosyal Tesisleri'nde kutlandı. Bir nevi Gürcü böreği olan Kada (cevizli yufkadan yapılmaktadır) ve ayran ikram edilen gecede Adapazarı Artvin Folklor Derneği, İnegöl Kafkas Kültür Derneği Dans Grubu ve Gürcü halk şarkılarıyla Bayar Şahin Kondaridze yer aldı. Bin kişiye yakın izleyicinin bulunduğu gecede sahneye çıkanlar bol bol "Cilvelo Nanayda" oynadılar

Artvinliler Gençlik ve Dayanışma Gecesi Kutlandı

ARTVİNLİLER GENÇLİK VE DAYANIŞMA GECESİ
ARTVİN VAKFI
1998 BURSA
ARTVİN VAKFI ve İSİMLERİ YAZILI DERNEKLERİN ORTAK ETKİNLİĞİDİR.
ARTVİNVAKFI
AKDER
ÇORUHLULARDERNEĞİ
YUSUFELİLİLER DERNEĞİ
İNEGÖL ARTVİN KÜLTÜRDERNEĞİ
GEMLİK ARTVİN KÜLTÜR DERNEĞİ
ORHANGAZİ ARTVİN KÜLTÜR DERNEĞİ
TARİH : 2 MAYIS 1998 CUMARTESİ SAAT : 20.00 YER : ATATÜRK KAPALI SPOR SALONU

Bursa Artvin Vakfı önderliğinde Akder, Çoruhlular Derneği, Yusufeliler Derneği, İnegöl Artvin ve Kültür Derneği, Gemlik Artvin Kültür Derneği ve Orhangazi Artvin Kültür Derneği tarafından ortaklaşa organize edilen "Artvinliler Gençlik ve Dayanışma Gecesi" 2 Mayıs 1998 akşamı Bursa Atatürk Kapalı Spor Salonu'nda kutlandı. Gecede Hüner Coşkuner, Şükriye Tutkun, Bayar Şahin Kondaridze (İberya Özkan Melaşvili ve Kafdağı Müzik Grubu ile birlikte), Arzu Pehlevan ve Artvin-Bursa dernekleri halk oyunları ekipleri yer aldı.

İstanbul Artvinspor Pancarcı Yayla Şenlikleri Kutlandı

İstanbul Artvinspor Klübü tarafından düzenlenen Pancarcı Yayla Şenlikleri'nın ilki, 7 Haziran 1998 günü kutlandı. İstanbul Bahçelievler, Milli Egemenlik Parkı'nda açıkhavada kutlanan şenlikler sabah erken saatlerde başlayıp akşam geç saatlere kadar devam etti. Yöresel oyunlar oynandı ve yöreye ait Gürcüce-Lazca ve Türkçe halk şarkıları söylendi.

Gürcüstan Milli Günü Kutlandı

Gürcüstan'ın ulusal kurtuluş günü (Rusya İmparatorluğu'ndan ayrılışının 80. yılı) 26 Mayıs 1998'de Ankara Sheraton Oteli'nde verilen bir resepsiyonla kutlandı. Sn. Süleyman Demirel, Sn. Mesut Yılmaz ile birçok bakan, milletvekili, yabancı elçilik mensupları, Türkiye'de bulunan Gürcü vatandaşları, T. C. uyruklu Gürcüler ve Türk vatandaşlarının bulunduğu gece çok görkemli geçti.

Artvin Kocabey Sahara Yayla Şenlikleri İstanbul'da Kutlandı

Kocabey Sahara Çevre Koruma ve Hizmet Vakfı tarafından düzenlenen Artvin Sahara Kocabey Yayla Şenlikleri Marmara Restaurant-Ataköy'de 18 Mayıs 1998 akşamı kutlandı. Yemekli geceye binin üzerinde izleyici katıldı ve yöresel halk müziği (Gürcü müziği dahil) söylendi, ayrıca yöresel oyunlar oynandı.

Ordu Gölköy Cihadiyeliler Gecesi Yapıldı

Bir Gürcü köyü olan, Ordu'nun Gölköy ilçesine bağlı Cihadiye köyü sakinlerinin İstanbul'da kurduğu dernek tarafından 31 Mayıs 1998 tarihinde organize edilen yemekli gecede Bayar Şahin Kondaridze, Ali Rıza Gündoğdu, Tuğrul Şan ve Gaye Aksu türküleriyle katılırken bol bol yöresel Gürcü halk oyunları oynandı.

Maçaheli Gecesi Yapıldı

Maçaheli Eğitim Kültür ve Dayanışma Vakfı tarafından 28 Mart 1998 akşamı organize edilen gecede slayt ve folklor gösterileri yanında Dursun Dereli, Kafdağı Müzik Grubu ve Bayar Şahin Kondaridze'den yöresel Türkçe ve Gürcüce şarkılar dinlendi.

Dağıstan Şöleni Kutlandı

Yalova-Dağıstan Kültür Derneği tarafından ikincisi düzenlenen Dağıstan Şöleni, Yalova Güneyköyü Spor Tesisleri'nde 31 Mayıs 1998 tarihinde kutlandı.

Prof. Levan Çilaşvili İstanbul'da

Tbilisi Tarih ve Arkeoloji Müzesi Müdürü Prof. Levan Çilaşvili'nin katıldığı iki konferans düzenlendi. 12 Mayıs 1998 tarihinde Fransız Anadolu Araştırmalar Enstitüsü'nde yapılan ilk konferansın konusu "Müze Koleksiyonlarının Tarihçesi" idi. İkinci konferans ise 13 Mayıs 1998 tarihinde Hollanda Tarih ve Arkeoloji Enstitüsü'nde "Orta Çağda Gürcü Çömlekçiliği" adını taşıyordu. Konuşmalar Gürcüceden Türkçeye çevrildi.

Maçahelililer Rehberi Hazırlanıyor

Artvin Borçka Maçaheli yöresi ile ilgili geniş kapsamlı bir rehber hazırlanmaktadır. Emekli öğretmen Celal Şahin Kondaridze tarafından hazırlanmakta olan rehberde yer almak isteyenlerin Maçaheli Vakfı (Tel: 0212 555 41 75), Nuri Görel (Tel: 0212 653 00 93) ve Güner Muhasebe (0212 531 22 77) nolu telefonlara müracaatları gerekmektedir.

Mamuli Dergisi 5. Sayı Yayımlandı

Gürcü kültür dergisi Mamuli'nin 5. sayısı yayımlandı.

İçindekiler: Doğumunun 100. yılında Georges Dumezil, İsmail Yerguz; Türkiye'deki Gürcü köylerinde alan çalışmasının sonuçları, Şusana Putkaradze; Dağıstan'ın yakın tarihi ve etnik yapısı, Fahrettin Çiloğlu; Gürcü Folklorunda hümanist idealler, Tina Şioşvili; Laz etnografyası, M. Vanilişi-A. Tandilava; Efteni Gürcüleri, Fevzi Çelebi; Kısa Gürcü öyküleri, Guram Rçeulişvili.

Edinme adresi: Sinatle Yayınları, Seyrantepe, Çınarlı Sokak, No: 8/2, 4. Levent, İstanbul Tel: (0212) 278 62 41 Fax: (0212) 279 92 73

İstanbul'da Gürcüstan Konsolosluğu Açıldı

Ankara ve Trabzon'dan sonra İstanbul'da da Gürcüstan konsolosluğu açıldı. Teymuraz Şaraşenidze'nin konsolos olarak görev aldığı konsolosluk aşağıdaki adreste 26 Mayıs 1998 tarihinden itibaren faaliyet göstermeye başlamıştır.

Adres: Gürcüstan Konsolosluğu, İnönü Cad. 55/2 Marmara Apt. Gümüşsuyu, Taksim, İstanbul Tel: (0212) 244 26 26

Livane Dergisi 13-14. ve 15-16. Ortak Sayıları Yayımlandı

Artvin ilinin kültürel ve doğal değerlerini yansıtmakta olan *Livane* dergisinin 13-14. ve

15-16. ortak sayıları yayımlandı.

13-14. sayı içindekiler: Artvin'deki enerji yatırımları; Kazanılan ve Kaybedilen Değerler; İbrahim Kefeli ile Röportaj; Fırat ve Dicle'den Sonra Çoruh'un Dizginlenmesi ve Kültür Varlıkları; Tema'nın Gelişen Faaliyetleri ve Yeni Model; Tuncer Ciner ile Söyleşi; Ekonomi Söyleşileri; İçimizden Biri; Nuri Kemal Demirel; Haberler; Atasözleri; Fıkralar; Maniler.

15-16. sayı içindekiler: Çoruh Havzası Belgeseli Hazırlanmalıdır; İl ve İlçe Dernekleri-nin-Vakıflarının İşlevi Nedir?; Seracettin Yazan ile Röportaj; Karadeniz Vakfı; Artvin, Altın ve Sosyo Ekonomik Gelişme; Pınarlı-Veliköy Havzasında: Erezyon/Nedenler-Çözümler; Kafkasör Festivali'nin Düşündürdükleri; Nükleer Santral ve Çevre; İçimizden Biri; Şahin Torun; Haberler; Atasözleri; Şiirler; Fıkralar

Edinme adresi: Süvari Cad., İnce İş Hanı, No: 11, Kat: 1, D:1, 34620, Sefaköy-İstanbul Tel: (0212) 580 00 55 - 541 65 11

Kafkasya Yazıları 4. Sayısı Çıktı

İçindekiler: Kuzey Kafkasya'da Milliyetçilik ve Ayrılıkçılık; Osmanlı Arşiv Belgelerinde Çerkesler; Gürcü Aydınların Barış Bildirgesi; Azerbaycan'da Lezgi Sorunu; Güney Osetya Anlaşmazlığı; Bir Gelenek Olarak "atalık"; Kayıp Bir Metin: Tiley; Osmanlı Arşiv Belgeleri; Gürcüstan ile Abhazya Arasındaki Sorun; Bir Laz Bilgesi: Faruk Benli; Evliya Çelebi'deki Ubıhca Veriler; Şiirler; Kıbrıs: 'İşgal edilen bir adadır arkadaşlık'; Yerli ve Yabancı Yayınlarda Lazlar ve Lazca Bibliyografya; Kafkasya ile İlgili Kısa Değinmeler Kısa Haberler.

Edinme adresi: Caferağa Mahallesi, Sakız Sokak, 6/9, Bahariye, Kadıköy-İstanbul Tel: (0216) 349 98 41 - 349 98 05

"Lazutlar" Kaseti Çıktı

Fuat Saka tarafından hazırlanan Doğu Karadeniz yöresi halk müziğinden (Laz ve Gürcü müziği dahil) örneklerin yer aldığı "Lazutlar" kaseti çıktı.

Sinatle Yayınları'ndan İki Yeni Kitap

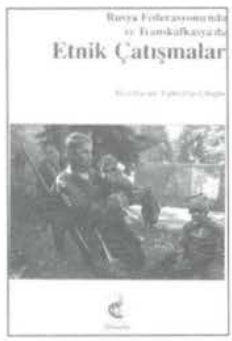

Fahrettin Çiloğlu tarafından hazırlanan iki yeni kitap Sinatle Yayınları tarafından yayımlandı. *Sıcak Hüzün* kitabında beş Gürcü ozanın şiirlerinden çeviriler yer almaktadır. *Etnik Çatışmalar* kitabında ise Rusya Federasyonu'nda ve Transkafkasya'daki etnik çatışmalar ve yeni siyasal oluşumlar hakkında ayrıntılı bilgiler verilmektedir.

Kitaplar, *çeneburi* ve *mamuli* dergilerinden istenebilir. Ayrıca kitapçılarda da satışa sunulmuştur.

"Susurluk Olayı"nda Gürcü Halk Müziği Kaseti

Susurluk olayına adı karışan ve 1995'te kaybolan Tarık Ümit'in sesinin "Gürcü Halk Müziği" kasetinin bir yüzüne kaydedildiği ortaya çıktı. *Aktüel* dergisinin 4-10 Haziran 1998 tarihli 359 nolu sayısında yer alan habere göre adı geçen kaset DGM'ye delil olarak sunuldu

Van'da Artvinliler Gecesi Yapıldı

Van'da yaşayan Artvinlileri bir araya getir-

mek amacıyla, Van 100. Yıl Üniversitesi'nden öğretim üyeleri Osman Aytekin ve Kenan Demirel tarafından düzenlenen "Artvinliler Tanışma ve Dayanışma Günü" 24 Mayıs 1998 tarihinde Kültür Sarayı'nda yapıldı. Geceye Gürcüce ve Artvin yöresi türküleriyle Bayar-İberya ikilisi katıldı. Ayrıca, Artvin ile ilgili çeşitli slayt ve oyun gösterileri de yer aldı.

Gürcü Müziği Yapıtları "Etnik Müzik" Sıralamasında Yer Aldılar

Müzik Vizyon dergisinin 2. ve 3. sayısında yayımlanan etnik müzik sıralamasında; Rustavi 4., Cansug Kahidze 9., Kafdağı'ndan Anadolu'ya 13., Bayar Şahin Kondaridze'nin "Horona Çağrı" kaseti 17., Gürcü Halk Müziği 21., "Garmonla Gürcü Dansları" 18. sırada yer almaktadır. Ayrıca Birol Topaloğlu'nun Lazca kaseti "Heyamo" 3., Fuat Saka'nın "Lazutlar" adlı kaseti 10. sırada yer almaktadır.

İnegöl Kafkas Folklor ve Kültür Derneği Batum'da

26 Mayıs Gürcüstan Ulusal Bağımsızlık Günü Yıldönümü kutlamaları çerçevesinde Batum'da düzenlenen ve sekiz ülkenin katıldığı, Birinci Uluslararası Çocuk Festivali'ne çağrılı olan İnegöl Kafkas Folklor ve Kültür Derneği Ekibi 20 Mayıs'ta Batum'a gitti. Dernek Başkanı Nurettin Doğan ve üç yönetim kurulu üyesi ile 30 kişilik oyuncu grubundan

oluşan İnegöl Kafkas Folklor Ekibi'nin seyahatı, Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın tahsis ettiği bir belediye otobüsü ile gerçekleştirildi. 20-27 Mayıs tarihleri arasında Batum'da kalan ekip Batum, Şuahevi ve diğer yerlerde çeşitli gösteriler yaptı ve büyük bir ilgi ve beğeniyle karşılandı.

1977 yılında Gürcüler tarafından kurulmuş olan İnegöl Kafkas Folklor ve Kültür Derneği'nin "Kafkas Halk Dansları Topluluğu" daha önce de birçok ulusal ve uluslararası festivallere katılmış, birçok ödüller almıştır.

Aspendos Festivali'nde Gürcü Balesi

Batumi Devlet Opera ve Balesi, G. Verdi'nin "Otello" adlı eseriyle 4 Temmuz 1998 tarihinde Aspendos Festivali'ne katılacak

İnegöl Belediye Başkanı Gürcüstan'da

İnegöl Belediye Başkanı Hikmet Şahin, Mayıs 1998 tarihinde çeşitli ziyaret ve görüşmelerde bulunmak üzere Tbilisi'ye gitti.

Meydancık Gazetesi 14-15-16. Ortak Sayısı Çıktı

İçindekiler: İşte Yolumuz, II. Meydancık Papart Festivali, Artvin Deriner Barajının Temeli Atıldı, Masal Vadisi: İmerkev, Kültürümüzden, Tarihi Eserlerimizi Koruyalım, Sizlerden Gelenler vb

Edinme adresi: 1- Meydancık Gazetesi, Meydancık Bucaağı Mevkii Şavşat-Artvin Tel: (0466) 597 62 21; 2- Nenehatun Cad. No:103/7 Gaziosmanpaşa-Ankara Tel: (0312) 467 59 88

Türkiye-Gürcüstan Vakfı'ndan Haberler

E. Şevardnadze Türkiye-Gürcüstan Dostluk ve Dayanışma Vakfı'nda Yönetim Kurulu üyelerinin görevleri yeniden belirlendi. Em. Hv. Korg. Alaattin Güven, Vakıf Onursal Başkanlığına; Sebahattin Şahin, Yönetim Kurulu Başkanlığına; M. Edip Tansı, 2. Başkanlığa; Artvin Milletvekili Süleyman Hatinoğlu ise Parlamenter Üyeler Başkanlığına getirildi. Ay-

rıca Genel Müdürlüğe Mevlüt Artvinli; Kadir Albayrak, Ali Gündüz, Kenan Yıldırım, Erdal Aksoy ve Turgay Ciner de Yönetim Kurulu üyeliklerine getirildiler.

Vakıf Yönetim Kurulu, Devlet Bakanı Refaiddin Şahin önderliğinde ve E. Şevardnadze'nin temsilcileri Sayın Nugzar Pophadze ile Akaki Siharulidze ve Gürcüstan Büyükelçiliği adına Viktor Çikaidze, 18 Haziran 1998'de Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'i ziyaret etti. Sayın Demirel, kurulma hazırlıkları vakıf tarafından sürdürülen Gürcü Kültür Merkezi'ni desteklediğini bildirmiştir.

Artvin Dergisi Çıktı

Artvinliler Hizmet Vakfı yayın organı olan *Artvin* dergisinin 6. sayısı çıktı.

İçindekiler: Artvin'de Enerji Yatırımları, Artvin'de Tarihsel Süreç, Tema Vakfı, Kültür-Sanat, Artvin Gerçeği, vb.

Edinme adresi: Kozyatağı STFA Blokları, 8. Bl. Kat:6, D:67 Erenköy-İstanbul

Tel: (0216) 373 39 54 Fax: (0216) 380 35 70

Abhazya'dan Göç Edenlere Yardım

Türkiye ile Gürcüstan halkları arasında dostluk ve dayanışmayı sıcak ve samimi duygularla geliştirmeyi, tarihsel bağları sağlam temeller üzerinde pekiştirmeyi amaç edinen Eduard Şevardnadze Türkiye-Gürcüstan Dostluk ve Dayanışma Vakfı, amaçları doğrultusunda çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Vakfın çalışmalarından biri de Abhazya'dan göç etmek zorunda kalmış olan üç yüz bin mağdura yardım eli uzatmak. Bu ailelerin çocuklarından belli bir kısmını Türkiye'ye getirip 15 Ağustos 1998-5 Eylül 1998 tarihleri arasında 20 gün misafir etmek ve giyim, kırtasiye vb. ihtiyaçlarını karşılamak istiyorlar.

Vakıf yetkilileri, bunu gerçekleştirebilmek için Türkiye'deki kuruluşların ve Gürcü ailelerin yardımlarını beklediklerini bildirmektedir.

BASINDAN

Gürcüstan Dış Ticareti

Gürcüstan İstatistik Kurumu ülkenin dış ticaret açığının bir önceki yıla göre 1.5 kat artarak 604.800.000 dolara yükseldiği, ticaret hacminin de 1.3 oranında artışla, 1.108.700.000 dolara ulaştığı, ihracat ve ithalat rakamlarının sırasıyla % 23 oranında artışla 250.100.000 dolara ve % 45 oranında artışla 858.500.000 dolara ulaştığını açıkladı.

Avrasya Dosyası, Sayı 93-94 Şubat 98/2, Mart 98/1

Alarko Gürcüstan'a Yatırım Atağında

Alarko Holding Grup Koordinatörü Oktay Varlıer, Başbakan Mesut Yılmaz'ın Gürcüstan ziyareti sırasında ortak kullanıma açılması kararı alınan Batum Havalimanı'nın onarım ve bakım işi ile ilgilendiklerini bildirdi.

Gürcüstan'da nehirlerde düşük maliyetle santral inşa edilebileceğini belirten Oktay Varlıer, Türk müteahhitler için Gürcüstan'da oldukça fazla iş imkânı olduğunu belirtti.

Gürcüstan'da Batum rafinerisinin yapım işini de aldıklarını hatırlatan Varlıer, ancak Japon kredisi bulduklarını, bunun da Gürcüstan hükümetinin IMF'yle yaptığı stand-by anlaşması gereği garanti verememesi nedeniyle beklетildiğini ifade etti. Varlıer, dolayısıyla Gürcüstan hükümetinin bu kredi sıkıntısını aşmasını beklediklerini ifade etti.

Dünya, 17 Mart 1998

Gürcü Müzik Kasetleri Basında

Garmonla Gürcü Dansları" ve "Akordeonla Artvin Dansları" kasetleri ve Gürcü müziği ile ilgili geniş tanıtım yazısı yayımlandı.

Ülkede Gündem, 23 Mart 1998

Moskova'ya Gürcü-Azeri Muhalefeti

Hem Gürcüstan, hem de Azerbaycan, Rusya'yla olan tüm çelişkilerine ve son yıllarda açıkça Batı'ya yönelmelerine karşın, Moskova'yla köprülerini tümüyle yıkamıyorlar. Çünkü birçok konuda Moskova'nın etki ala-

nında bulunuyorlar. En başta da ülkelerinin toprak bütünlüğü konusunda. Gürcüstan, Abhazya ve Güney Osetya'ya; Azerbaycan da Dağlık Karabağ'a yönelik olarak, Rusya nın tutumunu en azından dengelemeye özen gösteriyor. Rusya da söz konusu ülkelerin kaderlerini etkileyebileceği gerçeğini kullanarak onlardan ödün koparmaya çalışıyor Örneğın, petrol güzergâhında ve söz konusu ülkelerde askeri üs ve birlik bulundurma konusunda

Hasan Aksay, *Cumhuriyet*, 23 Mart 1998

Hazar Boru Hattı Büyüteç Altında

Hazar petrol boru hattı ile ilgili Bakü-Ceyhan projesi için geliştirilen değişik politikalar henüz sonuca ulaşamadı. Petrol fiyatlarının düşme eğilimi göstermesi yabancı şirketlerin maliyetleri yüksek çıkarması ve Rusya tarafından açıkça veya kapalı kapılar ardında hattın riskli olduğu varsayımının yayılması ile Bakü-Ceyhan hattı için olumlu sonuca varacak yeni kararlar almarak çalışmalar başlatılacak

Financial Times, 26 Mart 1998

Kars-Tbilisi Demiryolu İhalesi 28 Nisan'da

"İpekyolu' olarak tanımlanan Kars-Tbilisi demiryolunun yapımına dönük ihale, 28 Nisan 1998 tarihinde yapılacak. Demiryolu, Gürcüstan'dan başlayarak Kars'a kadar ve buradan Erzurum, Gümüşhane üzerinden Trabzon Limanı'na kadar uzanacak. Hattın Türk topraklarındaki bölümü Türk hükümeti, Gürcüstan'daki bölümü ise Gürcüstan hükümeti tarafından gerçekleştirilecek. Tamamı dış kredi ile finanse edilmesi planlanan hattın 30 ayda tamamlanması düşünülüyor

Dünya, 27 Mart 1998

Mesut Yılmaz Tbilisi'de

Başbakan Mesut Yılmaz, 13-14 Mart 1998 tarihleri arasında Gürcüstan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze'nin resmi davetlisi olarak Gürcüstan'ı ziyaret etti

Tbilisi Türk Hava Yolları Ofis ve Emlak Bankası Tbilisi Şubesinin açılışını yapan Başbakan Mesut Yılmaz'ın Gürcüstan'a gerçekleştirdiği ziyaret sırasında iki ortak bildiri ve çeşitli anlaşmalar imzalandı:

- Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze ve Başbakanı Mesut Yılmaz'ın imzaladıkları ortak bildiri,
- Türk Patent Enstitüsü ve Gürcüstan Patent Ofis arasında işbirliği anlaşması,
- Karadeniz'deki deniz alanlarından sorumlu yetkili makamların işbirliğine dair anlaşma,
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Gürcüstan Hükümeti arasında spor alanına ilişkin anlaşma
- 1998-2000 yılları için eğitim, bilim, kültür ve spor alanlarında değişim programı,
- Konsolosluk anlaşmasının onay belgelerinin teatisine ilişkin protokol.
- Sahil güvenlik botu devir anlaşması

Avrasya Dosyası, Sayı, 95 Mart 98/2

Trabzon'da 3'lü Zirve

Türkiye, Azerbaycan ve Gürcüstan cumhurbaşkanları, 27 Nisan'da Trabzon'da bir araya gelerek Hazar havzası petrol ve doğalgazının boru hatları ile Anadolu üzerinden dünya pazarlarına taşınması ve Ermenistan'da iktidar değişikliğinin ardından Kafkaslar'da istikrar konularını ele alacaklar. Üç cumhurbaşkanı Trabzon'daki görüşmelerden önce Artvin'de Deriner Barajı'nın temel atma törenine katılacaklar. Üç ülke cumhurbaşkanları, kendi aralarındaki ekonomik, siyasi ve kültürel işbirliği olanaklarının daha da artırılması konularını da ele alacaklar

Cumhuriyet, 21 Nisan 1998

Gürcüstan'da Saklanan Nükleer Maddeler İskoçya'ya Gidiyor

ABD ve İngiltere'nin işbirliğiyle yapılan bir operasyon çerçevesinde Gürcüstan'da saklanan nükleer maddelerin 27 Nisan'da İskoçya'ya gönderilmek üzere yola çıkarılacağı bildirildi

Gürcüstan Bilimler Akademisi Fizik enstitüsü Başkan Yardımcısı G. Rostomaşvili, söz konusu nükleer maddelerin Iran gibi ülkelerin eline geçmesinden endişe duyan ABD ve İngiltere'nin, Gürcüstan yetkililerinin isteği üzerine böyle bir operasyon başlattıklarını hatırlattı. Tbilisi'ye gelen Amerikalı heyetin, başkent yakınlarındaki Mtsheta kentinde bulunan depoda inceleme yaptıkları kaydedildi.

Söz konusu depoda, faaliyetleri 10 yıl önce durdurulmuş olan bir reaktörden alınan 5 kg zenginleştirilmiş uranyumun saklanmakta olduğu belirtiliyor.

Cumhuriyet, 22 Nisan 1998
Dünya, 24 Nisan 1998

Gürcüstan'la Askeri Mutabakat

Genelkurmay Başkanı Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı ile Gürcüstan Savunma Bakanı Tümgeneral Vardiko Nadibadze, iki ülke arasındaki askeri ilişkilerin geliştirilmesine katkıda bulunacak mutabakat zaptı imzaladı.

Dünya, 23 Nisan 1998

Çoruh'ta Üçlü Zirve

Cumhurbaşkanları Demirel, Aliyev ve Şevardnadze zirve sonrası bir deklarasyon yayınladılar. Deklarasyonda üç ülke arasında ekonomik işbirliğinin derinleştirilmesi ve büyük bölgesel projelerin hazırlanmasına yönelik çabaların önemi vurgulandı.

Dünya, 27 Nisan 1998

Borjomi Maden Suyu Taklit Ediliyor

Gürcüstan'ın dünyaca ünlü Borjomi maden suyunun taklitlerinin hem Gürcüstan'da, hem de Rusya'da satışa çıkarıldığını öğrenen Borjomi Maden Suyu Şirketi, yeni tedbirler almaya başladı. Yılda toplam 50 milyon şişe maden suyu üreten fabrika yetkilileri, satılan her 10 şişeden 8'inin sahte olduğunu bildirdi.

Financial Times, 28 Nisan 1998

Şevardnadze, Güvenlik Tedbirlerini Almayan Savunma Bakanı'nı Kovuyor

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, Türkiye ziyareti öncesinde havaalanında gerekli tedbirleri almayan Savunma Bakanı'nı görevden alıyor. Şevardnadze radyodan bugün yaptığı geleneksel haftalık konuşmasında, dün Türkiye'ye uçmaya hazırlanırken, Savunma Bakanı Vardiko Nadibaidze'nin, bu uçuşun güvenliği için gerekli önlemleri almadığını açıkladı. Şevardnadze, kendisine karşı şubat ayında suikast girişimi düzenlenmesinden sonra Savunma Bakanı'na, bu tür saldırıların olmaması için alınacak önlemlerin bildirildiğini de hatırlattı.

Dünya, 28 Nisan 1998

Gürcüstan'dan İşbirliği Teklifi

Kümes hayvanları üretimi yapan Kodalo Ltd. Şti'nin satışı planlanıyor; ya da tesise yatırımcı aranıyor. 1990 yılında kurulan şirket, ülkede yaşanan ekonomik koşullardan etkilenerek son üç yıldır faaliyette bulunmadı. Gürcaatni Bölgesi Arashenda şehrinde bulunan tesis, Tbilisi'ye 80 km, Gurcaani'ye 27 km uzaklıkta. Karayolu 3 km yakınından geçiyor ve Kaçreti tren istasyonuna 3 km uzaklıkta.

Avrasya Dosyası, Sayı 96, Nisan 98/1

Çerkesler Anavatanlarını Özlüyor

Çarlık Rusyası'nın dayatması sonucu göç yollarına düşen ve çoğu Osmanlı İmparatorluğu topraklarına gelen Çerkesler, anavatanlarına dönecekleri umuduyla bir süre yerleşik hayata geçmediler. Ancak bu umutları zamanla kırıldı.

20'ye yakın dile ve yüzden fazla lehçeye sahip olan Çerkeslerin günümüzde kendi dilleriyle yayın yapan bir tek dergi veya gazeteleri bile yok. Aksine asimilasyon sürecinde "Ubıhça" adlı dillerini ve kültürlerinin büyük bir kısmını yitirmişler. Çerkeslerin Türkiye'de geliştirebildikleri en üst örgütlenme, 35 derneği bir araya toplayan Kafkas Derneği'dir (KAF-DER).

Ülkede Gündem, 2 Mayıs 1998

Gürcü Serveti

Gürcüstan bağımsızlığına 1990 yılında kavuştu. Ancak son yıllarda isminin Türkiye'de sıkça anılması iki nedene bağlı:

1) Bakü-Ceyhan petrol boru hattı,

2) Sarp kapısından uyuşturucu kaçakçılığı.

Kara altın petrol ve gramı altından değerli eroin...

Bu iki servet kapısında transit ülke konumuna gelen Gürcüstan'da organize suç çeteleri iç ve dış politikada tetikçi görevi üstleniyor. Gürcüstan'daki bu güç kavgası çok kanlı geçti.

Şevardnadze çeteyi yasakladığı 1995 yılında çok ciddi bir suikast girişiminden, bedenini siper eden yakın koruması sayesinde kurtuldu.

Aynı koruma 9 Şubat 1998 günü Şevardnadze'nin zırhlı aracına düzenlenen roketli saldırıda yaşamını yitirdi.

Şevardnadze Almanı Başbakanı Helmut Kohl'un ilk suikast girişiminden sonra hediye ettiği zırhlı Mercedes'ten mucize eseri sağ çıktı. İlk yorumu çarpıcıydı: "Suikastın ardında Bakü-Ceyhan hattını engellemek isteyen büyük güçlerin parmağı olabilir..."

Deneyimli politikacı böylece yerel çetelerin yeni ve global rolüne değindi... 1995'te ulusal rant kavgası nedeniyle devlet başkanını öldürmeye çalışan çete, üç yıl sonra uluslara-

rası petrol oyununda tetikçilik rolüne soyunacak güce ve ilişkilere ulaştı.

Enis Berberoğlu, *Hürriyet*, 12. Mayıs 1998

"çveneburi etkinlikleri"

çveneburi dergisi tarafından "Gürcü Müziği" konulu, dinletili bir konferans düzenlenecek. Sunuşunu İberya Özkan'ın yapacağı konferansın konuğu Bayar Şahin olacak. 22 Mayıs'ta Taksim BİLSAK'ta yapılacak dinletili konferans saat 18.30'da başlayacak.

Cumhuriyet, 12 Mayıs 1998

Gürcüstan Milli Değirmenleri Koruma Altına Alıyor

Gürcüstan vergi idaresinin yerli un üretimini teşvik amacıyla KDV oranlarının yerli un için % 20'den % 7'ye çekilmesi konusunda çalışma yaptığı açıklandı. Yabancı un satıcılarının tepkisini çeken bu karar gerçekleştiği taktirde yerli un üretiminin koruma altına alınmış olacağı belirtildi.

Financial Times, 14 Mayıs 1998

Bakü-Ceyhan Boru Hattına İlk Kazma Ekimde

Gürcüstan, Azerbaycan ve Türkiye arasında üç günden beri İstanbul'da süren toplantı sonucunda, Bakü-Ceyhan boru hattı konusunda hükümetlerarası ve geçiş ülkeleri arasında anlaşmaların hazırlanması konusunda bir mutabakata varıldı.

Dünya, 16 Mayıs 1998

Karadeniz ve Hazar'ın Enerjisi İçin Dev Zirve

Karadeniz ile Hazar denizindeki önemli enerji kaynakları ile bunların dünyaya pazarlanması konuları, İstanbul'da önümüzdeki hafta düzenlenecek ve bölge ülkelerinden devlet başkanları ile başbakanların da katılacağı konferansta ele alınacak. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), Karadeniz Ekonomik İşbirliği İş Konseyi ve ABD'de yerleşik Cambridge Energy Research Associates (CERA) tarafından ortaklaşa düzenlenen "İki Denizin Öyküsü-Karadeniz ve Hazar Denizi Bölgeleri Enerji Konferansı", 25-27 Mayıs tarihleri arasında yapılacak.

Dünya, 17 Mayıs 1998

Bakü-Ceyhan'da AIOC'ya Rest

Bakü-Ceyhan Ana Petrol Boru Hattı Projesi'ne soğuk bakan Azeri petrolleri operasyon şirketi AIOC'a karşı açık tavır alındı. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşarı Yurdakul Yiğitgüden, AIOC'un 14-15 Mayıs tarihlerinde İstanbul'da Azerbaycan'la varılan mutabakata uymaması durumunda ana petrol boru hattının inşa ve işletmesinde devre dışı kalabileceğini açıkladı.

Finansal Forum, 20 Mayıs 1998

Bakü-Ceyhan'da yeni Pürüzler

Azerbaycan ve Gürcüstan ile Bakü-Ceyhan petrol boru hattı projesinde anlaşan Türkiye, bölge petrollerinde büyük söz sahibi olan dev şirketlerle uzlaşma zeminini sağlayamadı. Şirketlerin Bakü-Ceyhan'ın ekonomik olmadığı yönünde hazırladıkları raporlara karşı Türkiye'nin ilk çabaları sonuç vermedi.

Dünya, 21 Mayıs 1998

Abhaz-Gürcü Çatışması: 35 Ölü

Abhazya'da polisler ile Gürcü Tetri Legioni partizan örgütü militanları arasında çıkan çatışmada, 30 Abhaz polisi ile 5 Gürcü partizanın öldüğü bildirildi. Gürcüstan Prime News Ajansı, bölgede çatışmanın devam ettiğini bildirdi. Bölgeye bir ay önce de 150 Abhaz askeri ve polis görevlisi gönderilmişti. Bu arada Gürcüstan Deniz Kuvvetleri Komutanı'nın yolsuzluk yaptığı gerekçesiyle görevinden alındığı bildirildi.

Cumhuriyet, 21 Mayıs 1998

Gürcüstan Sınırına Türk Desteği

Türkiye, Kafkaslar'daki komşusu Gürcüstan'ın sınırdaki birliklerine teçhizat yardımı yapacak. Bu yöndeki karar Genelkurmay Başkanı Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı'nın 16 Nisan'da Gürcüstan'a yaptığı ziyaret sırasında kararlaştırıldı. Türkiye, deniz gücünü artırmak amacıyla Gürcüstan'a daha önce 2 adet arama kurtarma gemisi hibe etmişti.

Cumhuriyet, 21 Mayıs 1998

Rafting Sezonu Açıldı

Türkiye'den doğarak Gürcüstan'ın Batum kentinden Karadeniz'e dökülen Çoruh nehrinde 1998 rafting sezonu başladı. Erzurum'un İspir ile Artvin'in Yusufeli ilçesi arasında kalan 70 km'lik güzergâhta gerçekleştirilen raftingin sezon açılışını dün Yeni Zelanda ve Avusturyalı ekipler yaptı.

Radikal, 23 Mayıs 1998

Gürcüstan Federasyon Önerdi

Gürcüstan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze, Abhazya sorununun çözümü için "federasyon" önerdi. Şevardnadze, radyoda yaptığı konuşmada, "Abhazya'ya federal devlet statüsü öneriyoruz. Karşılığında, derhal ateşkes ve son günlerde bölgeyi terk etmek zorunda kalan 25-30 bin sivilin dönüşünü istiyoruz," dedi. Abhazya'nın kaybedilmesini kabul etmeyeceklerini belirten Şevardnadze, "Bu gece bir uzlaşmanın gerekli olduğuna karar verdik," diye konuştu. Gürcüstan birlikleri ile Abhaz güçleri arasında son günlerde şiddetlenen çatışmalarda çok sayıda kişinin öldürüldüğü, binlerce sivilin evlerini terk ettikleri bildiriliyor.

Ülkede Gündem, 25 Mayıs 1998

Bakü-Ceyhan Hattı ile İpekyolu Canlandırılmalı

İstanbul'da "İki Denizin Hikâyesi" konferansında konuşan Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, "Hazar havzası yeraltı zenginliklerinin yer üstüne çıkmasıyla birlikte Avrasya, kısa zamanda çok dinamik bir pazar olacaktır," dedi. Gürcüstan Devlet Bakanı Niko Lekişvili de, Bakü-Ceyhan hattının Azeri petrolünün Batı'ya erken ulaşımı açısından önemli olduğunu belirterek eski İpekyolu'nun tekrar canlandırılması için her türlü politik ve ekonomik enstrümanı kullanmanın zorunlu olduğunu ifade etti.

Dünya, 26 Mayıs 1998

Barıştan Yanayız

Abhazya'nın Gürcüstan tarafından tanınmayan Dışişleri Bakanı Sergey Şanba, Gürcüstan'la sorunların barışçı yollardan çözülmesinden yana olduklarını bildirdi.

Bu arada Sohumi'ye giden Gürcüstan'ın Moskova Büyükelçisi Vaja Lortkipanidze'nin akşam saatlerinde Abhaz lider Vladislav Ardzinba ile görüşmesi bekleniyor.

Yeni Mesaj, Milli Gazete, 26 Mayıs 1998

Kars-Tbilisi Demiryolu Hattına Eximbank Desteği

Türkiye ile Gürcüstan arasında kurulması planlanan, "Kuzey Demiryolu" olarak adlandırılan Kars-Tbilisi demiryolu hattı, Türk Eximbank'ın kredi desteği ile gerçekleştirilecek. Hattın Türk topraklarında inşa edilmesi planlanan 90 kilometrelik bölümünün yapımını üstlenen Türkiye, projenin zamanında bitirilmesi amacıyla, hattın Gürcüstan topraklarındaki 32 km'lik kısmı için de, Türk Eximbank kanalıyla 120 milyon dolarlık kredi desteği sağlayacak.

Dünya, 27 Mayıs 1998

Ateşkes Tehlikede

Gürcüstan ile ayrılıkçı Abhazların temsilcilerinin önceki gün vardığı ateşkes anlaşmasına ve Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin Abhazya'ya federasyon önermesine rağmen çatışmaların dün sabah sürdüğü haber verildi.

Cumhuriyet, 27 Mayıs 1998

35.000 Gürcü Yine Evlerinden Kovuldu

Abhaz isyancıların, Gürcüstan'ın Abhazya bölgesinin Gali ilinde silahsız Gürcü köylerine yaptıkları saldırılar sonucu yüzlerce sivil ölürken, 35.000 kişi de evlerini terk ederek Zugdidi kentine kaçtı. Bölgede barışı korumakla görevli Rus askerlerinin olaya müdahale etmediği ve sadece seyirci kaldığı belirtildi. Ruslar tarafından kışkırtılan Abhaz isyancıların ateşkesi kabul etmesine rağmen, 35.000 göçmenin evlerine ne zaman dönecekleri henüz kesinlik kazanmadı.

Financial Times, 27 Mayıs 1998

Milletvekilleri Şevardnadze'yi Suçladılar

Gürcüstan'ın Abhazya bölgesinde meydana gelen karışıklıkları bastırmak için Şevardnadze'nin askeri birlikleri göndermemesi milletvekilleri tarafından sert bir dille eleştirildi.

Financial Times, 28 Mayıs 1998

Petrol Boru Hattı İçin Karışıklık Çıkarıldı

Günde 800.000 varil petrol akacak boru hattı için imza törenine çok az bir zaman kala, Rusya, rotayı değiştirmek ve kendi ülkesinden geçirmek için Gürcüstan'da karışıklıklar çıkarmaya devam ediyor. Şimdi de Abhaz ayrılıkçıları kışkırtarak yine yüzlerce insanın ölmesine neden olan karışıklıkları Gali bölgesinde başlattı.

Financial Times, 29 Mayıs 1998

Avrupa Topluluğu Gürcüstan Transit Koridorunu Destekliyor

Avrupa Topluluğu, Gürcüstan ile Azerbaycan sınırlarında yeni bir köprü yapımı için 2,8 milyon dolar yardım etti. Ağustos 1998'de tamamlanacak köprü ile Bakü-Batumi yolu için önemli bir geçiş noktası sağlanmış olacak

Financial Times, 2 Haziran 1998

ABD'nin Yerlisi Kafkasyalı

Bir grup antropolog tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nin güneydoğusundaki Kennewick bölgesinde yapılan kazılarda çıkarılan iskeletler, Amerika kıtasının ilk sakinleri konusundaki tezleri altüst etti. İskeletler üzerinde iki yıldır devam eden yoğun çalışmalar, kıtanın ilk sakinlerinin kızılderililer olmadığını ortaya çıkardı. İskeletlerin, kıtaya 9 bin yıl önce gelen Kafkasyalılara ait olduğu belirlendi

Hürriyet, 5 Haziran 1998

Gürcüstan BDT'den Çıkabilir

Gürcüstan Parlamentosu'nun Abhazya ile ilgili olarak yaptığı olağanüstü toplantıda; milletvekillerinin önemli bir bölümü, BDT'nin Gürcü-Abhaz sorununun çözümünde olumlu bir katkıda bulunamadığını belirterek, ülkenin bu birlikten çıkmasının oylamaya konulmasını istediler.

Ülkede Gündem, 6 Haziran 1998

"Yok Sayma"nın Diyalektiği

Karadeniz'in Özelliklerini Koruma Kulübü Derneği nce (KÖK) Samsun'da düzenlenen 1. Karadeniz Kalkındırma Kurultayı'nda dağıtılan derneğin dergisi, kimi delegelerin şikâyeti üzerine mahkeme kararıyla valilik tarafından toplatılmış. Gerekçe mi? Derginin 20. sayfasında "Lazcanın bir Türk şivesi olmadığı ve Hemşinlilerin de Ermeni asıllı oldukları" söyleniyormuş. ..."Lazcanın Türkçenin bir diyalekti olmadığını" dünya alem biliyor, Türkçe bilindiği üzere Altay dil ailesine mensup bir dil; Lazca ise Kafkas dillerinden Güney Kanvel dil ailesinin bir dalı. (Konuyla ilgilenenler Rus arkeolog Pavel Dolukhanov'un yakın zaman önce Türkçeye çevrilen *Eski Ortadoğu'da Çevre ve Etnik Yapı* başlıklı kitabına - İmge Kitapevi Yay. 1998- bakabilirler.) Hemşinlilerin Ermeni kökeni ise benim bildiğim kadarıyla, Yrd. Doç. Dr. Erhan Ersoy'un (HÜ Antropoloji Bölümü) Hemşinliler üzerine yaptığı doktora çalışmasında belgelendi. (Bu çalışmanın bazı çıkarsamaları, *Birikim*'in 71-72 no.lu, Mart-Nisan 1995 nüshasında yer alan "Hemşinli Etnik Kimliğine Antropolojik Bir Bakış" başlıklı makalede yayınlandı.) Kaldı ki, "Ermeni kökenli olmak" Hemşinlilerden ne eksiltir ya da "özbeöz Türk olmak" (bu ne demekse) ne katar, bunun anlaşılması zor.

Sibel Özbudun

Ülkede Gündem, 6 Haziran 1998

Bakü-Ceyhan'a Mali Destek

ABD Başkanı Bill Clinton'un enerji konularından sorumlu danışmanı Ian Kalitsky, ABD'nin Bakü-Ceyhan petrol boru hattı projesine gerek siyasi, gerekse ekonomik destek sağlayacağını söyledi

Gürcüstan'ın başkenti Tbilisi'de temaslarda bulunan Ian Kalitsky, Gürcüstan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze, Enerji Bakanı Temur Giorgadze ve diğer yetkililerle bir araya geldi. Ian Kalitsky, temaslarının ardından düzenlediği basın toplantısında Hazar petrollerinin ihracı için Bakü-Gürcüstan-Ceyhan boru hattı güzergâhının en yararlı proje olacağını kaydetti.

Cumhuriyet, 14 Haziran 1998

Gürcüstan'ın Kalbi

Adım Natali Mouravidze. Amerika'da yaşayan Tbilisili bir Gürcüyüm. Tbilisi ile ilgili sitelere göz atarken sizin sayfanızı okudum. Konuyu hazırlayan kişinin Gürcü gelenekleri ve kültürü hakkında yalnızca iki noktaya değinmesi çok üzücü; Votka ve şarap. Yeri gelmişken, votka Gürcülere değil Ruslara ait bir öge. Şunu biliyorum ki, Gürcüstan çok zor zamanlar geçirdi ve bütün güçlükler yavaş yavaş aşılmaya başladı. Ayrıca şunu da biliyorum ki, bu ülke eski güzel geleneklerini kaybetmiş değil. Ve bunlar da muhabirinizin belirttiği "içki problemleri" değil. Muhabirinizin görebildiği sadece bunlarsa vaktini yanlış yerlerde geçirmiş olmalı ve burayı tekrar ziyaret etmeli. Sanırım söylemek istediğim bunlar. Gelecekte derginizin bu sayfada gördüklerimden daha profesyonel davranmasını umit ediyorum

Natali Mouravidze

Atlas Dergisi, Haziran 1998

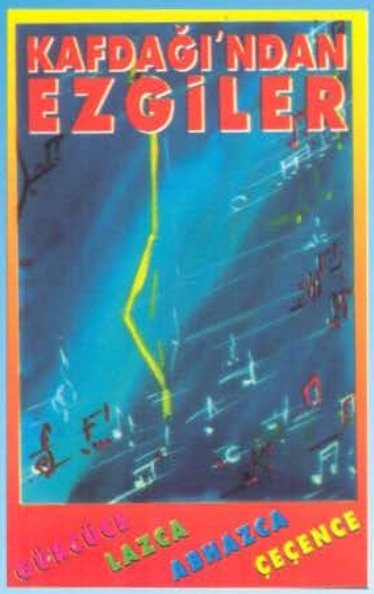

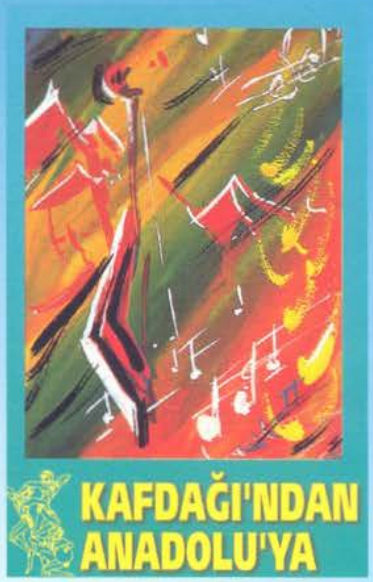

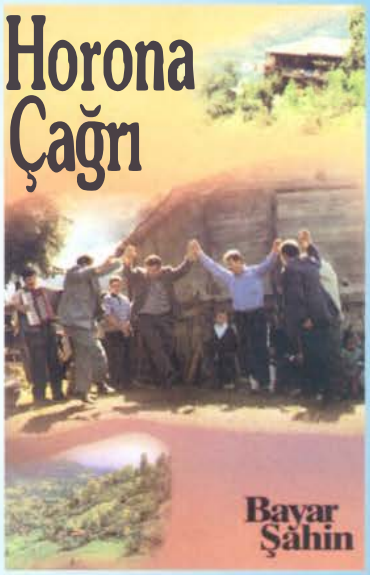

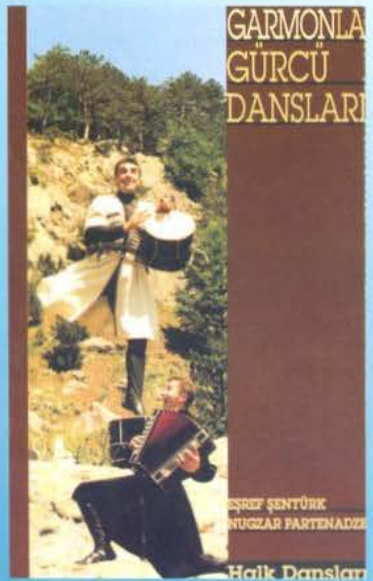

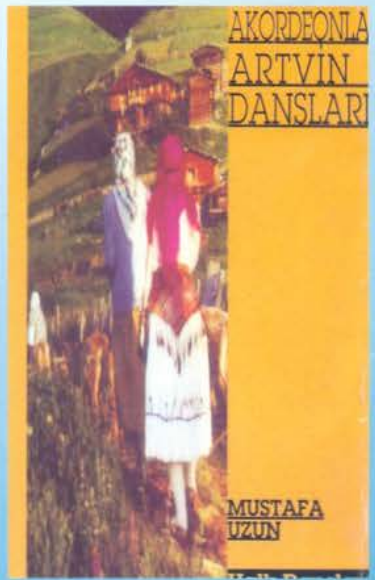

Bu Gürcü müziği kasetleri, dergimizden temin edilebilir.

Uzun Lâfın Kısası...

ZAZA
ARİSTOKRAT
Platinium
Traş Bıçağı

Şampiyondur

KARTAL ÇELİK EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
Tahtakale Cad. 38 ZAZA Han Eminönü-İSTANBUL
Tel: (0212) 522 19 62 - 240 43 27 Fax: (0212) 247 02 94